RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896. Första Kammaren. N:o 28.

Måndagen den 11 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Upplästes ett inkommet läkarebetyg, så lydande:

Att Första Kammarens talman herr Grefve *G. Sparre* på grund af en strupkatarr, som under de senare dagarne försvårats, ej kan öfvervara kammarens sammanträde, intygas härmed på begäran.

Stockholm den 11 maj 1896.

Erik Tengstrand.
Legitimerad läkare.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1896 den 11 maj sammanträdde de valmän, som af kamrarne fått i uppdrag att utse fullmägtige i riksbanken jemte deras suppleanter, för att i anledning deraf, att advokatfiskalen K. Hj. A. Nehrman, som vid innevarande riksdag utsetts till tredje suppleant i riksbankens styrelse, afsagt sig nämnda uppdrag, företaga val af en suppleant för fullmägtige; och befans efter valförrättningens slut hafva dertill blifvit utsedd för tiden från valet, till dess nytt val år 1897 försiggått:

Herr f. d. jernkramhandlanden i Stockholm *Magnus Fredrik Lundh* med 39 röster.

Lasse Jönsson. *Herman Behm.*

Chr. Lundeberg. *A. P. Danielson.*

Detta protokoll lades till handlingarna; och skulle Riksdagens kanslideputerade genom utdrag af protokollet underrättas om ifrågavarande val med anmodan att låta uppsätta och till kamrarne ingifva

förslag dels till förordnande för den senast valde, dels till skrifvelse till Kongl. Maj:t med anmälan om valet, äfvensom för att iakttagas vid riksdagsbeslutets uppsättande.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 45, angående reglering af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

n:o 46, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet; samt

n:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen, angående upplåtelse till skjutfält af en del af kronoparken Götaström i Tofteryds socken, Östbo härad och Jönköpings län.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 66, angående utredning rörande fiskeribefolkningens i Göteborgs och Bohus län nuvarande bostadsförhållanden;

n:o 67, i anledning af dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar med afseende å delning af Hernösands stift, dels ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 40 med förslag till ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863;

n:o 68, i fråga om ett andra ålderstillägg åt ordinarie lärare vid folkskola;

n:o 69, i fråga om reglering af aflöningen för biträdande lärare vid folkskolor m. m;

n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts dels i propositionen n:o 5 framlagda förslag till förordning angående blindundervisningen, dels ock i statsverkspropositionen gjorda framställningar beträffande undervisningsanstalter för blinda; samt

n:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag af allmänna medel till döfstumskoldistrikt, som till enskild undervisningsanstalt öfverlemnat sinnesslött döfstumt barn.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 74, till Konungen, angående föreskrifter rörande barns

och minderåriges användande vid offentliga förevisningar och teaterföreställningar.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 86, till Konungen, angående tullbevillningen.

Ifrågasatt anskaffande af tomt till nytt posthus i Stockholm m. m.

Föredrogs å nya statsutskottets den 9 och 10 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 76, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anskaffande af tomt till nytt posthus i Stockholm m. m.

Herr Billing: Som kammarens ledamöter se, har utskottet afstyrkt Kongl. Maj:ts proposition angående anskaffande af tomt till nytt posthus i Stockholm, och har utskottet i sin motivering anfört skälen för detta sitt afstyrkande. Jag anser mig icke böra upprepa dem, då herrarne hafva läst dem. Mig synes, att utskottets skäl äro fullgiltiga, särskildt det, att de nu föreslagna byggnaderna för posthuset redan nu skulle lemna endast ett någorlunda tillfredsställande utrymme, vara bekajade med hvarjehanda olägenheter samt för framtiden icke lemna tillfälle till någon utvidgning, då man dock bestämdt kan antaga, att inom en icke aflägsen framtid centralpostkontoret i Stockholm behöfver utvidgas. Den enda betänklighet, utskottet vid detta sitt afstyrkande haft, har varit den, att, då man till tomt för nytt posthus icke kan hafva att välja mellan många olika tomter, det skulle kunna hända, att egarne till möjliga tomter skulle uppdrifva sina anspråk på ersättning för dessa, om de visste, att statsverket hade användning för dem. Derför har utskottet i sin motivering uttalat den förhoppningen, att regeringen skulle kunna uppgöra ett förberedande aftal om lämpliga tomter och så sätta Riksdagen i tillfälle att om detta köp fatta beslut. Jag har begärt ordet endast för att understryka den af utskottet sålunda uttalade förhoppningen, och vill nu blott tillägga den önskan, att regeringen må kunna finna en utväg att förvärfva åt det nya posthuset en lämplig tomt så snart som möjligt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ljungberg: Då jag anser det otvifvelaktigt, att denna fråga återkommer vid följande riksdagar, skulle jag endast vilja lägga vederbörande och äfven utskottet, det blifvande nemligen, på hjertat, att de förskaffa sig en fullständig utredning om vissa saker, som här äro alldeles förbigångna. Den ena rörer fördelningen af de blifvande lokalerna i posthuset. Det är väl bekant, att när det nya, för blott 20 år sedan uppbyggda posthuset tillkom, hade man egnat allt för mycken uppmärksamhet åt bisaker, och allt för liten åt hvad som bort vara hufvudsak. Detta bör nu kunna undvikas, men det torde icke skada, om Riksdagen, då nu ett dyrt posthus skall uppbyggas, får, innan huset uppföres, pröfva frågan om lokaler deruti. Dertill kommer, att det förslag, som nu framstälts om beviljande af 600,000

Ifrågasatt anskaffande af tomt till nytt posthus i Stockholm m. m. (Forts.)

kronor för ett nytt hofstall, väl torde hafva förtjent en något närmare utredning med hänseende till behofvet. Jag tviflar icke på, att de finnas, som anse det vara behöfligt, och detta kan ju också vara fallet, men då staten för icke länge sedan nedlagt öfver 1,200,000 kronor på ett nytt hofstall, som lärer kunna inrymma 120 hästar, förmodar jag, att detta skedde i beräkning derpå, att icke något nytt hofstall vidare skulle erfordras, och det vore således önskvärdt, att i den blifvande framställningen till Riksdagen nästa gång någon utredning verkställdes angående det behof, som förefinnes, emedan här ju är fråga om en rätt ansenlig summa. Man torde också få hoppas, att dervid äfven ritningarne till den nya byggnaden, om sådan begäres, företes, emedan det icke längesedan färdigbyggda hofstallet lemnar, hvad dess yttre utseende beträffar, alltför mycket öfrigt att önska.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Wersäll: Då den näst föregående talaren hade haft ordet, trodde jag, att det icke vidare skulle behöfvas någon egentlig diskussion om saken. Men då frågan om hofstall har blifvit vidrörd, anser jag mig böra nämna, att sedan en fond blifvit bildad för inköp af posthus, och då af utskottet framhållits, att man i första hand borde tänka på förvärfvande af en statens egendom, så, enär ingen annan sådan lämplig egendom fans än den, som nu disponeras af Hans Maj:t Konungen till stall jemte andra byggnader, såsom bostäder, vagnshus m. m., allt upplåtet till H. K. H. Kronprinsen, hemstälde statsrådet, med anledning af detta utskottets yttrande, till Hans Maj:t Konungen, huruvida Konungen skulle vilja afstå sin dispositionsrätt till det etablissement, som nu är i fråga, till förmån för staten. Detta gick Hans Maj:t Konungen in på, och det ansågo statsrådets ledamöter vara en uppoffring från Konungens sida, ty de, som disponera stallet med tillhörande byggnader, hafva det naturligen ofantligt mycket bättre nu, än hvad de skulle få derigenom, att byggnaderna förlades till Grefthuregatan, såsom här var i fråga. Emellertid var Konungen så nådig, att han medgaf detta, och det derför, att han trodde sig göra statsverket en tjenst dermed. Tomten skulle kunna förvärfvas för det mycket billiga priset af 23 kronor qvadratfoten, då deremot en bredvid liggande tomt vore värderad till 42 kronor qvadratfoten. Emellertid trodde jag nu, efter utskottets utlåtande, att hela denna fråga skulle vara förfallen, och att man icke vidare skulle behöfva mycket orda om den saken. För öfrigt är det ju alldeles gifvet, att om Kongl. Maj:t, såsom jag förmodar, till nästa Riksdag kommer fram med ett förslag om förvärfvande af en annan tomt, så kommer Kongl. Maj:t att låta sin proposition vara åtföljd af fullständig utredning i frågan, med ritningar och kostnadsförslag. Det ligger ju i sakens natur.

Friherre Klinckowström: Jag finner det besynnerligt, att statsutskottet icke utredt den frågan, huruvida den tomt, hvarpå det nuvarande kronprinsens stall ligger, tillhör staten eller icke. Det lär vara, såsom jag hört af en statsutskottsledamot, tvifvelaktigt, om icke

Ifrågasatt anskaffande af tomt till nytt posthus i Stockholm m. m. (Forts.)

tomten är Kongl. Maj:ts egendom i stället för statens, såsom jag allt hittills har förmodat.

Hvad beträffar förflyttandet af kronprinsens stall till ett annat ställe, något som skulle vara vilkoret för att staten skulle kunna tillöka det nuvarande posthuset med denna tomt, som ligger så väl till hands för posthuset, och som skulle bereda hela allmänheten en stor fördel, så tror jag, att den enklaste lösningen vore, om man förenade det nuvarande hofstallet med en tomt, som jag tror skulle vara lätt att dertill använda, emedan den otvifvelaktigt är statens, d. v. s. den af alla Stockholmsbor väl kända kronobageritomten, som ligger alldeles invid det nuvarande kongl. hofstallet. Om den användes till utvidgning af det kongl. hofstallet, så tror jag, att man skulle få tillräcklig plats för kronprinsens både hästar och vagnar, emedan då en del af kronprinsens stallmateriel skulle enligt mitt förmenande kunna inrymmas i det nuvarande kongl. hofstallet, som dock har kostat staten 1,200,000 kronor.

Det är icke en liten tomt, som på det sättet skulle kunna läggas till det nuvarande hofstallet, ty detta skiljes först från kronobageriet genom en ganska betydlig, obebyggd terräng, och sedan kommer det stora kronans hus, som går ända ned till gatan. Jag tror, att man på detta sätt lättast skulle lösa denna fråga, och staten skulle då icke behöfva utbetala 600,000 kronor för att skaffa kronprinsen ett nytt stall.

Det är dessa upplysningar, som jag velat skulle komma det allmänna till godo till en ny utredning. Jag har för öfrigt icke något annat att yrka än bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarskjöld: Så vidt jag har förstått frågans närvarande läge, så är det alls icke fråga om någon önskan att få ett nytt stall åt kronprinsen. Kronprinsen måste naturligen, det inser hvar och en, som har reda på läget af det nuvarande stallet och den tomt, som erbjudes i stället, vara mera belåten med förhållandet sådant det nu är, än med förhållandet sådant det skulle blifva, om Kongl. Maj:ts proposition hade vunnit framgång. Jag finner det emellertid allra lyckligast, om frågan angående posthuset kan lösas utan inblandning af några hofstallsfunderingar. Såväl af detta skäl som af de skäl, utskottet framstält, anser jag det vara särdeles godt, att statsutskottet har afstyrkt bifall till den kongl. propositionen. Vi komma derigenom helt och hållet ifrån alla tankar på nytt hofstall. Jag tillstyrker bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren, hvad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemstält.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga ntskotts den 9 och 10 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 14, i anledning af väckt fråga om huru sjukvård må kunna beredas alkoholister i vidsträcktare mån än hittills å enskilda anstalter, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemstält.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Första kammarens tillfälliga utskotts den 5 och 6 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 12, i anledning af vissa motioner, som afse förändring i lagstiftningen om vin och maltdrycker.

Om förbud mot kringföring å landet af vin och maltdrycker till försäljning.

Punkten 1.

Herr Törnebladh: Oaktadt jag finner, att det förslag, som Andra kammaren här har biträdt och som utskottet också har ansett böra godkännas af Första kammaren, kan hafva åtskilligt, som talar för sig, har jag dock velat begära ordet för att fästa uppmärksamheten på en eller annan omständighet, hvilken väl kan förtjena att tagas i öfvervägande. Utskottet har ganska rigtigt erinrat derom, att Första Kammaren så nyligen som vid förra årets riksdag förklarade sig icke vilja biträda Andra Kammarens då fattade beslut i enahanda syfte, men tillägger, "att erfarenheten numera med fullt fog kan sägas hafva ådagalagt behöfligheten af en inskränkning i rättigheten att vid kringföring å landet försälja maltdrycker." Ja, det är ju visserligen ganska antagligt, och det har också framgått af åtskilligt, som har blifvit i ämnet meddeladt, att de senare årens erfarenhet har lemnat ytterligare bidrag till frågans belysning. Men i allmänhet får man väl säga det, att förändring af ett beslut från det ena året till det andra bör ske på fullt säkra och ådagalagda grunder, och i det afseendet kan ju erfarenheten kanske vara väl kort. Jag skall dock icke bestrida det.

Utskottet har vidare velat fästa uppmärksamheten derpå, "att genom en del af de vid innevarande års riksdag väckta motioner äfvensom Andra Kammarens i enlighet dermed fattade beslut inskränkningen i försäljningsrättigheten synes hafva blifvit så noga afvägd, att ändamålet med de ifrågasatta restriktiva bestämmelserna lämpligen synas kunna vinnas". Ja, hvad nu vissa af de i ämnet väckta motionerna beträffar och Andra Kammarens i anledning deraf fattade beslut, så vill jag erinra derom, att dessa motioner lika litet som Andra Kammarens beslut hafva vunnit Första kammarens godkännande. Man får således taga den saken i öfvervägande i och för sig, utan afseende på hvad som kan hafva blifvit föreslaget och hvad som kan af medkammaren hafva blifvit beslutat, efter som det icke är Riksdagens beslut, och i det afseendet förekommer, att om förbudet mot kringföring skulle gälla uteslutande de starkare maltdryckerna, så vore det enligt mitt förmenande mycket mera berättigadt, och kanske till och med fullt berättigadt, hvaremot, då det, såsom nu blefve förhållandet, skulle komma att gälla äfven de svagare maltdryckerna, hvilka för öfrigt väl i allmänhet, om jag icke misstager mig, kringföras i kärl, förhållandet blir ett annat. Ty om man försvårar, såsom jag sist hade äran anföra i en annan fråga, fastän likartad, om man försvårar allt för mycket tillgången till de billiga och svaga och i det hela oskadliga dryckerna, så kan man ju derigenom åstadkomma en större sträfvan att göra sig till lagbrytare derför, att då har förbudet icke samma rot i medvetandet och uppfattningen, som om det skulle gälla uteslutande de starkare dryckerna. Nu är det ju möjligt, att, då

Om förbud mot kringföring å landet af vin- och maltdrycker till försäljning. (Forts.)

regeringen tager frågan om hand, det skulle kunna blifva på något annat sätt bestämdt, än här är ifrågasatt; det är ju icke ett Riksdagens beslut, det är en skrifvelse, som föreslås, och jag vill hoppas, att de åtgärder, som kunna förekomma, må blifva föremål för noggrant öfvervägande af regeringen, i händelse skrifvelsen kommer till stånd.

I Andra Kammaren har det talats både för och emot saken, och det har särskildt af en talare framhållits, hurusom restriktionen kan sökas på mer än ett sätt och icke behöfver blifva så omfattande, som här är föreslaget. Men hvad jag särskildt vill fästa uppmärksamheten på, är, att om man anser det vara nyttigt, att lagstiftningen angående maltdrycker icke gifver anledning till för mycket trassel och deraf följande framtida tvistemål, så är det synnerligen vigtigt, att sjelfva formuleringen blir affattad fullt klart och tydligt, och jag kan för min del icke finna, att den affattning, som nu har blifvit gifven åt förslaget, är fullt tillfredsställande. Det står nemligen: "dock att hvad sålunda kommer att stadgas ej må ega tillämpning å utbjudande och afyttring af nämnda drycker inomhus till derstädes boende eller å fartyg". Så vidt jag vet, känner lagen i allmänhet ingen annan skilnad i dessa fall än "inomhus" och "utomhus", och bestämmandet af hvad som kan menas med "inomhus", det torde blifva tillämpningens sak, så mycket mer, som uttrycket "till derstädes boende" dels utesluter den för öfrigt ganska lofliga försäljningen till åtskilliga, som inomhus hafva sitt, om också tillfälliga, dock ganska normala och regelbundna uppehåll, och dels kan gifva anledning till undersökningar och trakasserier om, hvilka som verkligen der bo, och hvilka som icke bo derstädes. I sammanhang med detta synes åter uttrycket "å fartyg", der icke något sådant har blifvit tillagdt, vara nästan för omfattande. Jag kan mycket väl förstå ett stadgande med uttrycken "inomhus och å fartyg"; då är det tillämpningen, som i båda fallen blir afgörande, men jag förstår icke uttrycket "inomhus till derstädes boende eller å fartyg" utan vidare, ty det är väl icke meningen, att hvilka som helst skola kunna sammankomma å fartyg och der få köpa vin- och maltdrycker. Då uppstå der mycket större missbruk, än som skulle kunna uppstå inomhus. Men då ordalagen, i fall den föreslagna skrifvelsen blir besluten, antagligen komma att mycket noga pröfvas af regeringen och de myndigheter, som på dess föranstaltande bringa utredning i frågan, så skall jag nöja mig med att hafva fäst uppmärksamheten på, att äfven sjelfva texten tål mycket väl att tänka på. Då Andra Kammarens beslut är fattadt, såsom jag kan förstå, med öfvervägande pluralitet, eftersom votering icke förekommit, och då i allt fall ett missbruk råder, om man också kanske icke haft så lång erfarenhet derom från den sista riksdagen räknadt, som man skulle behöft, så vill jag icke motsätta mig, hvad Första Kammarens utskott här föreslagit. Jag har endast ansett mig böra fästa uppmärksamheten på de förhållanden, som jag nu haft äran omförmäla, och skall sålunda icke göra något yrkande i saken.

Herr Asker: I anledning af den siste ärade talarens anmärkningar mot det föreliggande utskottsbetänkandet skall jag villigt erkänna,

Om förbud mot kringföring å landet af vin- och maltdrycker till försäljning. (Forts.)

att utskottet bort använda ett uttryck, som varit mera bestämdt och kanske mera betecknande än det af honom framhållna "inomhus till derstädes boende". Men då utskottet velat framgång åt motionerna i ämnet, och hvar och en vet, hvilka olägenheter, som åtfölja kringföring af maltdrycker, har det också varit för utskottet nödvändigt att för beredande af framgång åt motionerna ansluta sig till Andra Kammarens uttryck i det utlåtande, som blifvit af dess tillfälliga utskott afgifvet; och derest under debatten preciseras, att uttrycket "inomhus till derstädes boende" är väl sväfvande, skall utan tvifvel Kongl. Maj:t vid framläggande af förslag till lagförändring finna ett fullt tillfyllestgörande uttryck åt det med Riksdagens beslut afsedda syfte. På denna grund och med förbigående af de af den föregående ärade talaren framstälda två anmärkningarna om "erfarenheten" och huruvida beslutet icke möjligen kan komma att inverka på försäljningen af de *svagare* maltdryckerna, tillåter jag mig vördsamt yrka bifall till utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr Boström, Filip: Jag ber först att få tacka min ärade vän på stockholmsbänken, som icke slutade sitt anförande med att väcka yrkande om afslag. Jag anser nemligen, att fullt säkra och ådagalagda grunder verkligen finnas för att en förändring af nuvarande bestämmelser angående kringföring af öl på landsbygden bör komma till stånd. Inom det län, jag har den äran att representera, råder ett allmänt missnöje med det sätt, hvarpå gällande förordning nu missbrukas. Det är icke endast så, att bryggerierna låta föra omkring öl, utan i nästan hvarje stad finnas äfven öltappningar, som representera bryggerifirmorna, och derigenom samt genom dessa ölutskänkares konkurrens vållas så stora skador för vår landtbefolkning, att visserligen hög tid är, att ändring åvägabringas. Sant är visserligen, att kommunalnämnden kan ingripa, och att, sedan den ingripit och bestämt förbud för sådan ölutskänkning, Konungens befallningshafvande eger döma i målet. Men i allmänhet har visat sig, att det är så svårt att skaffa fullgiltig bevisning, så att ganska ofta har — ehuru man haft klart för sig, att ofog och missbruk begåtts mot förordningen — man icke kunnat fälla, i brist på bevis.

Jag ber slutligen att få yrka bifall till utskottets förslag, som jag anser synnerligen välbetänkt, och är jag fullkomligt öfvertygad om, att, för den händelse ordalydelsen i Andra Kammarens beslut kan gifva anledning till missförstånd, Kongl. Maj:t är i tillfälle att göra den erforderliga rättelsen.

Herr Jehander: Jag skall be att få instämma i hvad den föregående talaren yttrat. Då man reser längs landsvägarne å olika trakter, behöfver man icke fara synnerligen långt, förr än man möter den ena ölutköraren efter den andre. Jag har flere gånger följt efter dessa och sökt taga reda på verkningarna af den ölförsäljning, de bedrifva. Det förhåller sig så, att den ene efter den andre kommer och köper öl af utköraren, och när denne anländer antingen till en bondgård eller till ett torpställe, håller han der och, tagande några

Om förbud mot kringföring å landet af vin- och maltdrycker till försäljning. (Forts.)

flaskor med sig, går han in och söker få sälja dem. På ett och annat ställe lyckas han väl häri; och, sedan han varit ute så länge, att han gjort slut på hvad han haft att sälja, vänder han om samma väg och tager sina tombuteljer tillbaka. Jag frågade flera personer, om de tyckte om detta förhållande, och hvilka verkningar det medförde. De sade mig, att om det finge fortfara på detta sätt, visste de icke, huru de skulle bära sig åt. Det är värre med ölet på detta sätt, än det var med bränvinet på den tiden, då den allmänna bränvinsbränningen egde rum, ty när menniskorna druckit sig rusiga af bränvin, kände de sig, efter sedan de nyktrat till, icke manade att åter fortsätta med supningen, såsom förhållandet är med öldrickningen. Denna har det med sig — det hafva flera sagt mig — att sedan de börjat dricka öl, har begäret derefter uppeldats, så att de, som börjat med en eller två flaskor om dagen, kunnat dricka sina 15 à 20 buteljer om dagen. Och det är icke endast de äldre, utan till och med gossar och ynglingar från tolf, femton års ålder, hvilka äro hemfallna åt dylikt öldrickande. — Denna försäljning har verkligen utvidgat sig betydligt, och en allmän missbelåtenhet råder deröfver, så att önskligt vore, om Riksdagen behjertade denna sak och någon förändring i lagstiftningen härutinnan åvägabragtes.

Herr Wieselgren: Jag skall till hvad som af föregående talare blifvit nämndt endast lägga några få ord: en påminnelse om huru farlig gårdfarihandeln med bränvin på sin tid ansågs vara, och huru man derför också fann sig föranlåten utfärda lagstiftningsförbud deremot. På alldeles samma vis har det gestaltat sig med nu ifrågavarande gårdfarihandel; och det förhåller sig nog så, som den siste talaren sagt, att den största fara ligger deri, att ölutköraren eger frihet uppsöka alla platser, der han kan hoppas att få afsättning för sina varor. Särskildt de på landsbygden boende veta att förtälja, hurusom desse ölutkörare hafva en särskild förmåga att infinna sig på ställen, der auktioner eller folksamlingar af ena eller andra slaget förekomma. Derför anser äfven jag, att det är på högsta tiden, att något göres, och får jag ansluta mig till dem, som yrkat bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren, hvad utskottet i förevarande punkt hemstält.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform.

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 5 och 6 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion rörande genomförandet af en läroverksreform.

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

Herr Billing: Först vill jag försäkra kammarens ledamöter derom, att jag icke skall ingå i några pedagogiska detaljer. I sakens natur ligger, att undervisningen vid våra läroverk alltid måste blifva föremål för större eller mindre kritik, ty bildningsarbetet kan naturligtvis aldrig stå stilla, utan måste utveckla sig, hvarför alltid nya behof kunna göra sig gällande och följaktligen också anmärkningar mot den närvarande ordningen förekomma. I menniskonaturen ligger åter, att den kritik, som rigtas mot våra läroverk, måste i de flesta fall blifva ganska subjektiv. Man tager vid densamma sin utgångspunkt från den egna erfarenheten, och är det ett ämne, åt hvilket man sjelf icke synnerligen egnat sig, tror man icke mycket på dess nödvändighet. Ännu vanligare är det väl, att man tager sin utgångspunkt från sina söners erfarenhet och deras anlag. Har man en son, som har svårt att lära sig matematik, rigtas kritiken mot matematiken. Har han svårt att lära sig latin, fördömes studiet häraf, och har han svårt att lära sig katekesen, fördömes katekesläsningen. Så rigtas alltså nu kritik mot våra läroverk, och emot densamma vill jag för min del nu hafva uttalat och betonat, att, enligt min uppfattning, visserligen anmärkningar kunna göras mot våra läroverk, men att dessa dock mycket mer förtjena loford. Jag är viss derom, att aldrig hafva våra läroverk i allmänhet haft så dugliga och nitiska lärare, som de nu hafva. Jag är också viss derom, att frukten af arbetet vid våra läroverk är i de flesta fall ganska god.

Detta hindrar dock icke, att anmärkningar kunna göras, och att önskningar om förändringar kunna på goda grunder framkomma. Det har så blifvit allt mer uppenbart, att den dualism, under hvilken våra läroverk arbeta, och som har fått sitt uttryck i läroverksstadgans 1 §, är af den art, att man bör försöka att råda bot mot densamma — eller, med andra ord, man har alltmer fått ögonen öppna och lifligt intresse för att undervisningen bör bereda något slags afslutning för det stora flertal lärjungar vid våra läroverk, som utgå derifrån, innan de hinna fram till studentexamen. Det är detta intresse, som framkallat motionerna vid denna riksdag både i Andra och Första Kammaren, och det har resulterat i att man har önskat få våra skolor ordnade för att meddela hvad man kallar "medborgerlig bildning" eller, såsom utskottet kallar det, "allmän bildning".

Innan jag går vidare, vill jag åt detta sträfvande skänka mitt lifliga intresse, och hvad jag kommer att säga får på intet sätt fattas såsom något slags opposition mot detta sträfvande. Min opposition mot det betänkande, som här föreligger, är således egentligen icke en opposition mot hvad här verkligen föreslås, icke mot den tendens, som gör sig gällande i utskottets framställning.

Man har nu samlat sina funderingar kring uttrycket "medborgerlig bildning" eller "allmän bildning". Jag misstänker ändå, att denna term ligger i en dimma, och att enigheten är större om termen än om innebörden deri, i fall man skulle begynna försöka analysera denna. Särskildt har det förekommit mig, som om man icke klart hade gjort sig reda för hela betydelsen af det yrkande, som framstälts. Och ett bevis för denna min mening har jag deri, att hvarken uti Andra

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

Kammarens tillfälliga utskott eller i Första Kammarens någon egentlig uppmärksamhet har egnats deråt, att, om man skall komma till något verkligt resultat i fråga om den s. k. medborgerliga eller allmänna bildningen, det icke blott gäller att reformera våra högre läroverk, utan nog också kräfves en reform af våra folkskolor. Mycket godt kan sägas om våra folkskolor, men jag tror, att en grundad anmärkning kan göras mot dem, nemligen den, att målet för våra folkskolor ligger i en dimma. Aldrig har detta blifvit klart fattadt eller bestämdt uttaladt, utan folkskolan arbetar efter ett program, som jag skulle kunna uttrycka ungefär så: man skall försöka att drifva undervisningen vid våra folkskolor så långt som möjligt. Man har aldrig gjort klart för sig, hvad det är, man vill med våra folkskolor vinna eller uträtta. Följden deraf har blifvit, att folkskola och folkskola i vårt land äro så väsentligt skilda saker, att man verkligen icke vet, hvad en folkskola egentligen är eller hvad den afser att åstadkomma. Efter min uppfattning gifva våra folkskolor både för mycket och för litet. De försöka att drifva hela massan af folkets barn längre, än dessa verkligen till sitt gagn kunna gå eller föras genom folkskolorna. Jag tror, att det vore på tiden, att man gjorde klart för sig hvad det minimum är, som alla landets barn böra inhemta, och detta skulle då vara den egentliga folkskolans uppgift att bibringa. Men å andra sidan gifva folkskolorna mindre, än hvad man behöfver. Ty en mängd af dessa nyssnämnda barn kunna icke nöjas med det, som folkskolorna gifva, och förr än åt dem beredes en undervisning utöfver hvad nu gifves i folkskolorna, stannar enligt min tanke aldrig yrkandet på att sammanblanda folkskola och högre läroverk, ett sträfvande, som jag anser vara skadligt för våra högre läroverk och förderfligt för våra folkskolor.

Jag har vidare en anmärkning mot det sätt, hvarpå läroverksmotionerna hafva behandlats både i Andra och i Första Kammaren. Och liksom utskottet här tagit hänsyn till utskottsbehandlingen i Andra Kammaren, så anser jag mig också berättigad att så göra. Denna anmärkning skulle jag vilja uttrycka så, att det synes, som om man under intresset för hvad man kallar den "medborgerliga bildningen" visat alltför litet intresse för den vetenskapliga bildningen och skolans arbete i detta syfte. Det förekommer mig, som om man nu af ifver att få fram skolor för medborgerlig bildning vill alltför mycket tränga undan skolans uppgift att lägga grund för den vetenskapliga bildningen. Ett bevis för denna min mening har jag deri, att man har yrkat på att indraga den första klassen i våra läroverk. Detta var den första indragningspropositionen. Vidare har man yrkat på eller åtminstone i motiveringen pekat på, att man skulle indraga läroverken i de mindre städerna. Vidare och för det tredje har man yrkat på att man skulle inskränka våra högre läroverk till ett mindre antal. Det är indragning och indragning och indragning. Det förekommer mig, som om man ville ställa vår lärda skolbildning, jag menar den skolbildning, som afser att grundlägga vetenskapliga studier, på indragningsstat.

Men om det nu är fullt berättigadt att vilja hafva skolor, som

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

meddela medborgerlig bildning, och inrättande af sådana skolor innebär ett framåtgående, så synes mig, som om det dock vore att på ett annat håll avancera baklänges, om man, såsom man här tyckes hafva velat, vill inskränka våra skolors uppgift för den vetenskapliga bildningen. Det förekommer mig, som om Första Kammaren borde på allt sätt bidraga till att realisera sträfvandet för att våra läroverk skola meddela en s. k. medborgerlig bildning, men att dock särskildt Första Kammaren har till uppgift att värna om den vetenskapliga bildningen, och att det tillhör denna kammare på ett särskildt sätt att tillse, att, när man nu vill förbättra våra läroverk med afseende på den medborgerliga bildningen, man icke måtte göra det på ett sådant sätt, att ett skadligt intrång göres på dessa läroverk såsom grundläggande för universitetsstudierna.

Derför att man nu, enligt min tanke, icke tillräckligt påaktat de två synpunkter, som jag velat framhålla, derför tror jag, att denna fråga ännu icke är så mogen, att den bör föranleda en skrifvelse till Kongl. Maj:t eller föranleda Första Kammaren att besluta en sådan. Men jag har också en annan grund härför. Man är ense om, att våra läroverk skola meddela medborgerlig bildning, men der slutar enigheten. Målsmännen för detta sträfvande gå sedan åt tre alldeles skilda håll. Den första gruppen yrkar på, att man skall komma till detta resultat genom att göra vissa klasser i våra läroverk till öfverbyggnad på folkskolan. Denna grupp är icke ringa och, hvad mer är, den står såsom en fullt enad grupp, med undanläggande af individuella meningar, såsom *en* man yrkande på detta och har derigenom en stor styrka. Den andra gruppen säger: nej, på inga vilkor vilja vi vara med om detta. Vi vilja hafva särskilda läroverk för hvarje särskildt ändamål, särskilda läroverk för att meddela medborgerlig bildning, särskilda för att meddela den vetenskapliga. Om denna grupp är mindre, har den åter en styrka i pedagogiskt afseende, ty ingen lärer förneka, att, pedagogiskt sedt, det är önskvärdt, att hvarje läroverk från början till slut får arbeta efter sitt gifna syfte.

Den tredje gruppen åter anser, att om man inrättar läroverk för medborgerlig bildning, komma dessa icke att få lärjungar. Detta strider kanske mot det påstående, att nu skall råda en så allmän mening, att sådana läroverk böra inrättas. Man påstår denna mening vara allmän, men man tror dock icke, att fäderna skola sätta in sina söner i dylika läroverk, ty fäderna vilja i alla fall helst hafva sina söner till studenter. Derför säger denna grupp, att man skall taga de fem nedre klasserna i våra nuvarande läroverk och göra dem till skolor för meddelande af medborgerlig bildning.

I sen således, mine herrar, att det förefinnes tre alldeles divergerande åsigter om, huru dessa skolor skola anordnas, och detta gäller icke detaljer, utan hela anordningen. När meningarne äro så delade, och de äro så delade just bland läroverkens målsmän, då frågar jag: kan det vara skäl att ingå till regeringen med en skrifvelse af ett så allmänt innehåll, om hvars verkliga innebörd man alldeles icke är enig eller ännu kan enas? Är det då icke mycket mer skäl att låta vederbörande diskutera denna fråga sins emellan, tills man kan komma

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

till en någorlunda enig mening? Kommer det nu från regeringen ett förslag om ombildning eller anordnandet af läroverken i det syfte, som af utskottet föreslagits, skulle detta för närvarande, enligt min öfvertygelse, alldeles säkert helsas med bifall af den ena gruppen, men slås i hjel af de två andra grupperna. Jag vill visst icke sätta mig emot hvad utskottet önskat, men jag anser, att frågan icke ännu är färdig att framläggas i en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Man bör, som sagdt, först vara i någon mån enig om, hvad det är man åsyftar. Då nu dertill kommer, att Andra Kammaren har afslagit skrifvelseförslag i detta ärende, och således ett uttalande af Första Kammaren icke har annan betydelse än den af en platonisk opinionsyttring, samt Första Kammaren icke på något sätt är på det klara med, för hvad den uttalar sin opinion, om den skrifver, såsom här föreslagits, samt regeringen har precis lika stor nytta och ledning af hvad den hör under diskussionen i kamrarne som af ett beslut, hvilket Första Kammaren skulle fatta i enlighet med utskottets förevarande hemställan, så synes mig alla skäl tala för, att, huru mycket man än må gilla de tendenser, som gjort sig gällande i utskottets framställning, Första Kammaren dock icke bör bifalla utskottets förslag; och yrkar jag afslag å detsamma.

Herr Nyström, Carl: Här är ju fråga om att rigta till regeringen en önskan om skolreformen. Nå väl! Det är ju under sådana förhållanden alldeles rigtigt hvad den siste talaren sade, att de uttalanden, som göras här i kammaren, för så vidt de hafva skäl för sig, utan tvifvel hafva en viss betydelse för frågans vidare behandling. Och det är uppmuntrad af ett sådant yttrande, som jag vågar här framställa några tankar i ämnet för herrarne, ett litet bidrag till den vigtiga frågans historia.

Bidraget kommer från ungefär sex år tillbaka, en tid, då i Andra Kammaren fans en liten grupp, visserligen icke särdeles talrik, men inom hvilken vi egnade mycken uppmärksamhet åt detta problem och sökte så godt vi kunde för vår del utarbeta våra åsigter om hvad som borde ske i afseende å läroverksreformen. Och så kom till stånd ett förslag, som icke står särdeles främmande från klämmen i utskottets betänkande, men dock i åtskilligt skiljer sig derifrån. I förhoppning, att möjligen detta förslag skall kunna tilldraga sig uppmärksamhet, tillåter jag mig i korta drag skizzera detsamma, tilläggande, att i vår lilla grupp funnos medlemmar, som i Andra Kammaren icke voro utan inflytande och af hvilka ett par ännu i dag hafva åtskilligt att säga.

Det första, desse män sysselsatte sig med, var borttagandet af en eller flere klasser från elementarläroverken, och ultraisterna gingo så långt som till tre klasser. Derom ville jag dock icke för min del vara med, men jag refererar förhållandet för att visa, åt hvilket håll meningarna gingo. Ytterlighetsmännen ville ersätta de tre klasser, som de önskade borttaga, med folkskolan, der sådant vore möjligt på grund af folkskolans ställning, eller också med subventionerade enskilda skolor, enskilda skolor, subventionerade af staten och således föremål för statens inspektion. Huruvida folkskolan är i stånd att öfvertaga

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

en sådan rol och ersätta icke blott en, utan till och med tre klasser, är väl ovisst, men vore kanske på en eller annan ort icke alldeles omöjligt. Man vet sannerligen icke hvad man skall tänka om folkskolans förmåga i detta fall, då man i våra dagar vid besök i folkskolan kan få höra sådana frågor som dessa: "Hvilken var byzantinska hofvets politik gent emot goterna?" eller (angående detaljerna vid silkesodlingen): "Huru många kokonger böra läggas på en bricka?" o. s. v., bevis nog på hvad den föregående talaren framhöll om huruledes man drifver arbetet i folkskolan och hvilket kanske föresväfvat mina medarbetare i den omtalade gruppen af skolreformatorer, då de tänkte sig, att tre klasser skulle ersättas af folkskolan. Ingen, en, två eller tre, derom kan ju tvistas. Om *en* sak voro vi dock alla enige, och det var, att skolan borde sluta i sjette nedre klassen, absolut och utan prut, derför att detta är den naturliga slutpunkten. Den sammanfaller i de flesta fall med pojkarnes konfirmations- och pubertetsålder. Då skulle de sluta, och sedan skulle det sättas för fortsättningen af studierna en graf eller ett dike så djupt och så bredt, att väl begåfvade pojkar, men ingen skolorganisatör skulle kunna hoppa deröfver; med andra ord, skilnaden mellan skola och gymnasium skulle åter införas. Men till gymnasium skulle icke alla fortsätta. Flertalet skulle sluta i sjette nedre, och derifrån skulle radier gå ut åt alla håll i det menskliga samfundslifvet för utbildande af yrkesmän, sjömän, landtbrukare, tandläkare, veterinärer, apotekare, ingeniörer af alla klasser, en oändlighet af radier, som grenade sig ut från sjette nedre åt de praktiska yrkena. En af dessa radier, en stor och bred, skulle heta gymnasium och meddela den undervisning, som skulle leda öfver till universitetsstudierna för vinnande af vetenskaplig och embetsmannabildning. Hvarför voro vi så angelägna att draga upp denna skilnad mellan skola och gymnasium? Jo, för det första och icke minst derför, att vi ville förekomma det vådliga och betänkliga, som ligger deri, att nu hvarenda fader, som sätter in sin son i skolan, rigtar in honom på studentexamen. Tager han honom från skolan vid en tidigare period, till exempel vid 5:te klassen, som dock af skolordningen anvisas såsom en afslutningspunkt, så komma bekanta och vänner och säga: "stackars föräldrar, de måste taga sin son ur skolan, de kunde icke låta honom fortsätta till studentexamen. Huru ynkligt!" Men skulle någon organisatör komma att tänka på att införa något sådant som att lärjungarne borde sluta i sjette nedre och derifrån låta radier gå ut mot olika förvärfsgrenar, så skulle han blifva tvungen att antaga den anglosachsiska normen, som lyder: praktik först och teori sedan, det vill säga så förstådt, att efter skolans afslutning med nämnda klass (6 : 1) skulle komma *först* läroår i praktik och *sedan* teoretisk afslutningskurs. Den, som vill blifva bryggare, skall arbeta på bryggeri; den, som vill blifva sjöman, skall arbeta på fartyg, och den, som vill blifva tekniker, skall arbeta på fabrik. Der skola de genomgå sina läroår, och sedan de sålunda förvärfvat praktiska insigter, må de komma och af staten begära den teoretiska afslutningen. Den, som tjenstgjort å bryggeri, skall då komma till tekniska högskolan för att lära sig de sista framstegen i den vetenskapliga

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

bakteriologien och dylikt, som har afseende å bryggeriyrkets utöfvande, men han skall slippa att undervisas rörande textilindustrien eller gruvbrytningen och dylikt, hvaraf han för sin blifvande verksamhet icke har någon nytta. På samma sätt skall ske i andra fall. Med ett ord, efter de praktiska läroåren en teoretisk afslutning, men denna begränsad till den specialkurs, som afser det valda yrket och icke derjemte allehanda andra kunskaper, goda i och för sig, men främmande för yrket. Detta är en praktisk tanke, och jag erinrar om, att den verkligen redan tillämpas i två yrken här i landet, i landtbruket och i sjömansyrket. I Skaraborgs län till exempel vill man, att pojkar, som skola egna sig åt landtbruket, icke skola till en början gå in i någon landtbruksskola, utan de skola börja med praktiskt arbete i landtbruk för att sedan afsluta sina studier i ett landtbrukslläroverk, och visst är, att den, som skall blifva sjöman, icke börjar i navigationsskolan, utan på ett fartyg. I navigationsskolan får han sedan den teoretiska afslutningskursen. Alltså, praktik först och teoretisk afslutning sedan. Man har således redan mönster härför att följa i vårt land.

Det var ju åtskilligt, som vi hade tänkt på i fråga om skolreformer, men det skulle blifva för långt att här redogöra för. Den obligatoriska ferieläsningen var då ännu icke uppfunnen; eljest skulle vi nog haft åtskilligt att säga om och *mot* den också, men det blir väl tillfälle dertill en annan gång. Då jag nu refererar de ifrågavarande tankarne från den der gruppen i Andra Kammaren, hör den saken icke till ämnet — ty värr.

Slutsumman är, att våra barn förlora för mycken tid; de komma för sent in i yrkena, som skola blifva deras förvärfskällor. Vi hafva icke råd att hafva ämnessvenner på 26—30 år, som, då lifvet är så kort, dock vid den tiden icke börjat sin verksamhet och icke äro i stånd att bidraga till sin försörjning. Dertill har ingen nation råd och icke heller vi.

Jag har icke något vidare att tillägga.

Herr Rodhe: Med afseende å läroverksfrågan gäller det, som är att iakttaga på så många andra områden, att när man i afsigt att reformera tagit för stort steg eller gjort för våldsamma förändringar, så har man förr eller senare nödgats gå tillbaka och söka få igen något af det, som förkastats. När man år 1849 slopade de af Gustaf II Adolf stiftade gymnasierna och med afskaffande af apologistskolorna skapade de nu bestående läroverken, så var detta utan tvifvel en allt för stor omgestaltning af det bestående för att icke förr eller senare en reaktion skulle inträda och yrkanden på rättelser och förändringar framkomma. Huru många hafva icke de försök varit, som sedan blifvit gjorda, huru många de förslag, som väckts att reformera våra läroverk! Att de icke vunnit framgång, det må med afseende på många af dem ingalunda beklagas, eftersom de varit för vidtgående och åsyftat alltför stora omgestaltningar. Det är nog, som den förste ärade talaren sade, att det ofta händer, att, då missnöje med läroverken af en eller annan anledning yppas, hvar och en vill hafva dem

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

reformerade efter sitt hufvud. Traditionen får för många betyda alldeles för litet; man vill hafva något nytt till stånd efter nya mönster och på nya grundvalar. Utskottet har utgått från en grundsats alldeles motsatt denna. Det har menat, att när det nu gälde att reformera — och utskottet har trott, att tiden verkligen vore inne att reformera läroverken, eftersom ropen på en reform äro mycket allmänna — skulle detta göras mycket varsamt och att man nu borde inskränka sig till att taga ett litet steg, men ett steg i den rätta rigtningen. Utskottet har trott sig anvisa det rätta steget, det steg, som närmast bör tagas, då det föreslagit inrättandet af en så kallad medborgerlig examen eller hvad namn man vill gifva den. Den förste talaren menade, att utskottet ledts till att framlägga detta förslag blott af intresse för dem, som lemnade skolan, innan de hunnit blifva studenter, och han såg i utskottets förslag ett allt för litet intresse för den vetenskapliga bildningen. Jag vill häremot säga, att utskottet har ledts af lika stort intresse för den vetenskapliga bildningen och för de lärjungar, som skola utbildas till studenter. Förhållandet är ju nu så, att der är i våra högre läroverk en mängd ynglingar, som, ehuru mer eller mindre obeqväma för studier, släpat sig fram genom hela skolan — af fåfänga eller andra orsaker — för att slutligen kunna förvärfva den hvita mössan. De tynga, dessa lärjungar, på läroverken, hindra lärarne att bedrifva undervisningen på sådant sätt, att de mera begåfvade lärjungarne drifvas fram så långt, som kunnat ske, om antalet varit något mindre. Utskottet har trott, att just förberedelsen till de vetenskapliga studierna skulle väsentligen främjas och gagnas genom inrättandet af den examen, utskottet förordat.

Det är nu en reform, hvarom alla synas kunna enas; ty huru skiftande meningarne än kunna vara om läroverkens organisation, synas dock alla vara eniga derom, att en afslutningskurs bör anordnas i sjette nedre. Hvarför då sätta sig emot detta förslag? Den förste talaren anförde såsom ett skäl för ytterligare uppskof med frågans afgörande den stora ovisshet, som ännu råder med hänsyn till sättet, hvarpå undervisningen för den medborgerliga bildningen skall bäst tillgodoses, rörande hvilken fråga tre skilda meningar gjort sig gällande vid innevarande riksdag.

Ja, utskottet har icke gifvit sig in på någon utförligare granskning af dessa olika meningar. Det har velat öfverlemna åt Kongl. Maj:t att närmare utreda saken. Kongl. Maj:t är äfven bäst i stånd att uppgöra närmare bestämmelser om anordningen af den föreslagna kursen. Utskottet har dock antydt, att det tänkt sig, att denna kurs skulle anordnas inom läroverken, således icke såsom en öfverbyggnad på folkskolan; utskottet delar fullkomligt den förste talarens uppfattning, att en sådan öfverbyggnad på folkskolan skulle vara till skada för läroverken och till förderf för folkskolan. Men utskottet har tydligen icke kunnat anse sig ega befogenhet att gifva sig in på ett ordande om den reform af folkskolan, som han påyrkade.

Något ytterligare skäl, som af samme talare anförts för hans afstyrkande, har jag icke antecknat. Han menade, att frågan icke

var mogen, och att det föreliggande förslaget derför borde afslås. Man må ju hafva olika uppfattningar om den saken. Jag tror för min del, att frågan verkligen kan anses vara mogen, att tiden kan anses vara inne för vidtagandet af den reform, som afser ett bättre tillgodoseende af den medborgerliga bildningen och anordnandet för ynglingar, som äro omkring konfirmationsåldern, af en examen, som berättigar till inträde på vissa praktiska lefnadsbanor.

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Törnebladh: Det torde vara obestridligt, att, om Riksdagens Första Kammare beslutar sig för att aflåta en skrifvelse i hvilket ämne det vara må, denna skrifvelse icke blott bör hafva en temligen deciderad kläm, utan också före klämmen bör hafva en motivering, som gör det fullt klart och tydligt dels *hvad* man vill, hvad klämmen, huru den än är hållen, innebär, och dels *hvarför* man vill det, ty detta är det enda sätt, hvarpå man kan gifva tillräcklig ledning åt dem, som skola bedöma skrifvelsen, och det är också det enda sättet, i allmänhet taget, att åt Riksdagens skrifvelser gifva tillbörlig pondus och auktoritet, något som jag för min del håller på, men som så lätt försvinner, ju flera skrifvelserna blifva och ju lättare man har att besluta sig för en skrifvelse, då man icke kan ena sig om något annat. Gifvet är också, att ju mera omfattande den fråga är, om hvilken man vill skrifva, af desto större vigt är det, att frågan blir genomdebatterad både inom utskottet och inom Riksdagens kamrar.

Hvad nu beträffar det här framlagda skrifvelseförslaget, så har det framkommit den 11 maj, en tidpunkt, vid hvilken Riksdagens ledamöter, vare sig i den ena eller andra kammaren, i allmänhet icke gifva sig tillräcklig tid att debattera ens sådana ärenden, som hafva blifvit grundligt förberedda och som röra saker, hvilka nödvändigt behöfva afgöras. Om jag säger detta, tror jag att jag uttalar en sanning, som i dessa dagar torde kännas mer än många gånger förut, ehuru den nog äfven förr erfarits. Men härtill kommer, att denna skrifvelse skulle röra ett ämne, som Andra Kammaren redan behandlat, och äfven om man skulle kunna hoppas, att någon stor del af Andra Kammarens ledamöter skulle vara qvar här efter den 13 maj, i fall allt går sin gilla gång med ärendenas behandling, så torde Andra Kammaren icke kunna grundlagsenligt upptaga denna fråga, eftersom ett yrkande, nästan enahanda med detta, redan blifvit afslaget i Andra Kammaren, och detta icke blott såsom innehållet i dess utskotts betänkande, utan rent af under diskussionen framställdt såsom ett direkt yrkande. Under sådana förhållanden förefaller det mig vara desto mindre skäl, att Första Kammaren framkommer med ett skrifvelseförslag, hvars betydelse egentligen borde vara, att det blefve öfverlemnadt till medkammaren för att denna skulle derom få säga sitt ord, ty skrifvelsen kan icke komma fram till Kongl. Maj:t, så vida icke medkammaren gillar densamma, hvilket, efter hvad jag tror, icke kan gå för sig. Och står ett sådant beslut qvar i Första Kammarens protokoll, har detta alltid den betydelsen, att Första Kammaren gillat icke blott klämmen, utan äfven motiveringen.

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

I denna fråga är, tror jag, litet hvar ense om att något bör göras för den medborderliga bildningen, men derom äro alla så ense, att om den saken behöfva vi icke skrifva. Deremot finnes ingen enighet i fråga om den rigtning, i hvilken åtgärderna böra gå, och derom är en skrifvelse behöflig. Jag föreställer mig ock, att regeringen, då den har tillgång till hvad som under riksdagen blifvit skrifvet liksom till hvad som sagts, hvilket ju tages till protokollet, icke skall underlåta — jag vet icke, om jag vågar säga icke *bör* underlåta — att taga allvarligt i öfvervägande hvad som under den närmaste framtiden skulle kunna göras för att få frågan utredd och förd framåt, fastän kammaren icke efter en kort debatt och en kort utredning i detta afseende framlagt några bestämda grunder. Att bestämda grunder icke kunnat framläggas i Andra Kammaren kom sig tydligen deraf, att litet hvar der var öfvertygad om sanningen af de ord, hvarmed en talare afgjorde debatten, att frågan icke var mogen.

När man nu tänker på den sväfvande betydelsen af ordet medborgerlig bildning och på hvilket stort inflytande, frågan om denna kan hafva på hela läroverksorganisationen, så finner man, att ordet kan tagas antingen för vidtgående eller för litet vidtgående. Man är å alla sidor ense om att en reform bör ske, man är ense om termen, men man är icke ense om dess innebörd. Man vet icke, om man skall gå efter 1887 års regeringsförslag eller närma sig ett annat förslag, som framlagts i Andra Kammaren, eller om den afslutning å två stadier, som föreslogs 1890, skulle kunna vara berättigad och tillfredsställande. Jag ber nemligen att få erinra om att regeringen 1887 framlade frågan om bestämda praktiska kurser, och att saken åter var på tal 1890, då den dåvarande regeringen ville stärka den medborgerliga bildningen genom att göra 3:dje och 5:te klasserna bestämdt afslutande. I fråga härom kan man ju hysa olika åsigter, men säkert är, att både i 3:dje och 5:te klassen afslutningen för närvarande verkligen spelar en viss rol. Jag kan nemligen icke på något sätt erkänna rigtigheten af de siffror, utskottet förebragt i sin motivering, och min uppfattning derom skall jag be att få styrka med några bevis.

Utskottet säger, att enligt de statistiska tabeller, som utarbetats i ecklesiastikdepartementet, de lärjungar, som afgå från 2:dra, 4:de och 6:te klasserna, äro tillsammans till antalet vida flere än de från 3:dje och 5:te klasserna afgångna. Detta beror dock på hur man räknar. Om man går till den sammanfattade öfversigt, som finnes i de "Bidrag till skolfrågan", som utgifvits af H. D., finner man, att under 5-års-perioderna 1886—90 6,279 lärjungar afgingo från 2:dra, 4:de och 6:te klasserna samt 5,680 från de 3:dje och 5:te klasserna. Skilnaden kan icke betraktas såsom synnerligen stor, allra helst om man tager i betraktande, dels att den förra siffran omfattar 4 årsklasser, den senare 2, dels ock att siffran ensamt för *andra klassen* utgjorde 1,705. Detta betyder rätt mycket, derför att huru vi än lagstifta, icke kan lagstiftningen göra något med afseende å afgången från andra klassen. Orsaken till svårigheterna är, att det är en sådan mängd olika skäl, som föranleda lärjungarnes afgång från klasserna,

att man tager miste, i fall man för mycket fäster sig vid den ena eller andra siffran. Man får emellertid försöka att sätta en naturlig afgångspunkt, men detta kan icke hindra, att precis detsamma kommer att inträffa som nu hvad beträffar studentexamen, att många afgå utan afslutningen. Sådant kunna icke några skolkurser hindra.

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

Något kan man dock göra för att höja betydelsen af en afslutningskurs. Ser man på ecklesiastikdepartementets redogörelse för år 1891, visar det sig, att det icke är någon så stor skilnad mellan afgången å ena sidan från dessa fyra årsklasser, 2:dra, 4:de samt 6:te nedre och 6:te öfre, och å andra sidan från de 2 årsklasserna, 3:dje och 5:te: resp. 1,224 och 1,183. Särskildt är afgången från 4:de och 5:te klasserna på reallinien stor, derför att så många lärjungar från dessa klasser få anställning i de praktiska yrkena; somliga afgå dit för att de lyckats få sysselsättning, andra derför att de icke äro beqväma för studier. Således är det tydligt, att afgången från den ena eller andra klassen icke kan förebyggas genom lagstiftningen, men klart är också, att det skulle vara fördelaktigt, om en öfvergång kunde beredas från läroverken till praktiska yrken och tillämpningsskolor, och särskildt instämmer jag i utskottets kläm i det afseende, att kompetensen till åtskilliga allmänna befattningar kan lättas.

Vidare ber jag att få framhålla, att utskottets betänkande synes mera grunda sig på motionerna i Andra Kammaren, hvilka icke der kommit fram, än på den motion i Första Kammaren, som förelegat till utskottets behandling. Man bör nog tänka på läroverksfrågan i allmänhet, men utskottets förfarande kan medföra sina svårigheter, då det är fråga om att få ett uttryck för hvad Första Kammaren vill, och man vet att Andra Kammaren afslagit hela saken.

Jag tror således, att det icke skulle vara fullt godt för frågans vidare behandling, om Första Kammaren nu binder sig vid detta skrifvelseförslag, om än kammaren finner klämmen tilltalande. Med klämmen följer nemligen en motivering, af hvilken det icke fullt klart framgår, huru förändringen borde rättast åstadkommas, och det kan vara förargligt nog i framtiden, då frågan återkommer och vi böra hafva fria händer att kunna göra något för den medborgerliga bildningen, om vi nu besluta oss för klämmen och derigenom gilla motiveringen i hela dess vidd. Och huru öfvertygad jag än är om att, då nu anspråk framkommit på den medborgerliga bildningens höjande, vi böra se till att något derför göres, dock utan att den nuvarande organisationen allt för mycket rubbas, och med vist och klokt begagnande af hvad som nu finnes, får jag på grund af hvad jag anfört och med särskildt afseende å frågans läge i Första Kammaren nu den 11 maj, sedan den blifvit behandlad i Andra Kammaren, be att få instämma i den förste talarens yrkande.

Herr Säve: Två föregående talare hafva yrkat, att Första Kammaren måtte afslå det i det tillfälliga utskottets betänkande framstälda yrkande på den grund särskildt, att Andra Kammaren för några dagar sedan under den stora debatten i läroverksfrågan afslagit ett liknande yrkande. För min del får jag säga, att jag icke kan förstå, hvarför

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

just denna omständighet skulle vara för Första Kammaren ett skäl till afslag, om inga andra skäl derför finnas. Gifvet är, att det för regeringen skall vara af stort intresse att se, hvad Första Kammaren tänker i en så vigtig fråga som den föreliggande. Andra Kammarens afslag berodde för öfrigt icke på att Andra Kammaren hade något emot den i vårt utskottsbetänkande uttalade uppfattningen af den rigtning, i hvilken läroverksreformen bör gå, utan afslaget motiverades deraf, att det utskott från Andra Kammaren, hvilket behandlat frågan, i samband med sitt uttalande öfver de föreliggande motionerna framstält förslag till en totalt ny läroverksorganisation. Frågan hade i Andra Kammaren fått så stor omfattning, att meningarna omöjligen kunde ena sig, och häraf blef ett afslag å alltsammans den naturliga följden. Den eller de af eder, mine herrar, som voro i tillfälle att närvara vid den stora debatten i Andra Kammaren, hafva säkerligen deraf i likhet med mig fått det intrycket, att de respektive talarne visst icke hade något emot, att den medborgerliga bildningen blefve bättre tillgodosedd vid våra elementarläroverk, och ej heller något emot, att en examen inrättades, som skulle blifva en afslutning på den praktiska bildningsliniens kurs.

De nyss nämnde föregående talarne hafva gjort allvarsamma erinringar emot utskottets betänkande, och då jag nu går att svara dem, ber jag att först få vända mig mot den ene af dem, herr Törnebladh.

Herr Törnebladh framhöll, att utskottets motivering vore bristfällig. Det vore egentligen icke någon motivering alls, menade han, och om Första Kammaren skulle bifalla klämmen, borde den hafva någon motivering att stödja sig vid. Och dessutom vore en skrifvelse onödig, derför, att ett yrkande på ett bättre tillgodoseende af den medborgerliga bildningen ju i sjelfva verket vore något, som ingen kunde hafva något emot. Ett bättre tillgodoseende af de praktiska yrkenas kraf önskade, sade talaren, i sjelfva verket alla. Men om så är, tycker jag, att man bort hålla oss räkning för, att vi icke kommit med en allt för utförlig motivering till vårt betänkande. För öfrigt är det sant, hvad den ärade talaren nämnde, att vi i utlåtandet fäst synnerlig uppmärksamhet vid de motioner, som framkommit i Andra Kammaren, ty detta hafva vi gjort af det skäl, att, som kammaren torde påminna sig, vårt utskott blifvit tillsatt just med hänsyn till de i Andra Kammaren väckta motionerna, ur hvilka, efter hvad Första Kammaren tänkt sig, borde hafva framgått ett uttalande af Andra Kammaren. Ett sådant uttalande kom emellertid icke till stånd, då som bekant hela frågan föll i Andra Kammaren. Uppenbart är dock, att, då vår motionär, herr Wieselgren, i sin motion särskildt anslutit sig till uttalandena, som gjordes af motionärerna i Andra Kammaren, vi ovilkorligen varit förpligtade att i vårt utlåtande fästa oss äfven vid dessa motionärers yrkanden.

Herr Törnebladh gjorde äfven några anmärkningar mot sifferuppgifterna i vårt utlåtande. Jag ber då att få nämna, att vi lånat dessa uppgifter från anförandena till 1887 eller 1890 års statsrådsprotokoll rörande läroverksfrågan — jag kan för ögonblicket icke säga hvilketdera.

Ifrågasatsa åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

Herr Billing hade också åtskilliga anmärkningar att framställa. Han framhöll först, att hvad som förstås med medborgerlig bildning är ett sväfvande begrepp. Begreppet "medborgerlig bildning" låge i ett slags dimma. Jag betviflar dock, att någon annan än han i denna kammare betraktar uttrycket "medborgerlig bildning" så dimmigt; åtminstone har kammaren haft tillräcklig tid att för sig klargöra detta begrepp, allt sedan den kongl. propositionen angående läroverkens omorganisation framlades vid 1887 års riksdag, deri särskildt förslag framställdes om ordnande af en undervisning, afsedd att tillgodose den medborgerliga bildningen vid våra läroverk.

Vidare framhöll herr Billing, att det visade sig, att motionärerna i läroverksfrågan synnerligen litet intresserade sig för den vetenskapliga bildningen vid läroverken, och att de hufvudsakligen velat tillgodose den praktiska bildningen. Jag ber att få påpeka, att detta icke är en rigtig uppfattning. Just för att man skulle blifva i tillfälle att kunna bättre tillgodose den vetenskapliga bildningen vid läroverken, såsom grundläggande för inträde vid universiteten och högre fackskolor, har herr Boëthius framlagt sin motion, och jag är öfvertygad om, att detta också varit en af hufvudsynpunkterna för herr Wieselgren vid affattandet af hans motion.

Det anmärktes ytterligare af herr Billing, att intresset för den vetenskapliga bildningen hos utskottet varit så ringa, att det till och med påyrkat indragning af en del nu befintliga läroverk. Detta är dock icke öfverensstämmande med verkliga förhållandet. Motionären, herr Wieselgren, har visserligen i sin motion så till vida gjort yrkande på indragning af en del allmänna läroverk, som han tänkt sig, att några af dessa skulle kunna, hvad beträffade meddelandet af den medborgerliga bildningen, utbytas mot privata läroverk, men utskottet har icke kunnat på annat sätt tillstyrka motionen i denna del, än att det i motiveringen uttalat sig för indragning af de treklassiga läroverken, hvilka redan kunna anses utdömda både af regering och Riksdag. Dock har utskottet icke kunnat förbise, att, om en praktisk bildningslinie blefve införd vid våra läroverk, lärjungeantalet i de högre klasserna å latin- och reallinierna vid ett och annat högre läroverk säkerligen skulle blifva så förtunnadt, att det blefve nödvändigt att i en del läroverk indraga de båda högsta klasserna på antingen latin- eller reallinien. Utskottet har sålunda väl hållit före, att någon partiel indragning måste ske, men det har icke påyrkat, att en sådan indragning skulle ega rum förr, än den visat sig blifva en nödvändig följd af de förändrade förhållandena.

Den föreliggande frågan är, anser jag, af en utomordentligt stor betydelse. Dess betydelse är nemligen icke blott pedagogisk, utan, jag vågar påstå det, äfven social och ekonomisk. Öfverallt i vårt land klagas i denna stund öfver den starka tillströmningen till universiteten och de högre tillämpningsskolorna. Öfverallt klagas öfver att tilloppet af extra ordinarier på tjenstemannabanorna är öfver höfvan stort. I hemmen klaga föräldrarne öfver, att mogenhetsexamen för deras gossar blifvit ett nödvändigt vilkor, om de skola kunna komma fram i verlden och förvärfva sig en i socialt afseende någorlunda god

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

ställning. Föräldrarne betungas i ekonomiskt afseende, i händelse de hafva flere söner, i högsta grad, enär kostnaden för desses uppfostran är öfver höfvan stor och denna uppfostran för öfrigt måste oftast ske på döttrarnas bekostnad.

Jag tror, att det under sådana förhållanden skulle vara till stor fördel för vårt land, om en skolreform kunde åstadkommas, men en tidsenlig sådan kan väl icke vinnas på annat sätt än genom tillgodoseende af de praktiska bildningskrafven. Utskottet har nu, med upptagande af ett par äldre förslag, tänkt sig, att saken skulle kunna så ordnas, att de lägre klasserna blefve afsedda för den medborgerliga och de högre klasserna för den mera vetenskapliga bildningen, dock så, att de högre och lägre afdelningarna blefve stälda i samband med hvarandra på det sätt, att de ginge parallelt med hvarandra en eller ett par klasser — eller, såsom jag helst skulle vilja uttrycka det, så, att man behåller de nuvarande latin- och reallinierna, med de lägre klasserna såsom en för båda grundläggande linie, men låter från 4:de klassen utgå en praktisk bildningslinie, som löper parallelt med de båda andra linierna i 5:te och nedre 6:te klasserna och som afslutas med en examen. Stor är denna reform visst icke, men kunde man derigenom vinna det resultat, som nu eftersträfvas af så många i vårt land, vore dock dermed mycket vunnet.

Skall resultatet blifva godt, är det emellertid nödvändigt, att den praktiska bildningskursen afslutas med en examen. Denna examen är icke särskildt motiverad i utskottets utlåtande, och jag skall derför be att nu få motivera densamma. Jag anser, att denna examen ovilkorligen behöfves för att sätta den nya bildningslinien i respekt. Den är vidare nödvändig för att åstadkomma, att undervisningen på den nya bildningslinien skall bedrifvas på ett sådant sätt, som en praktisk linie fordrar, och den är slutligen synnerligen önsklig derför, att, om en sådan examen komme till stånd och blefve ordnad på ett tillfredsställande sätt, det kunde inträffa, att åtskilliga embetsverk och institutioner i vårt land vid antagande af sina extra ordinarie tjenstemän skulle känna sig nöjda med den kunskapskompetens, som kunde presteras af de lärjungar, som genomgått denna praktiska bildningslinie, i stället för att de nu af sina aspiranter fordra en aflagd mogenhetsexamen, alltså större teoretiska insigter ofta nog än nödigt är.

Jag har ej något vidare att tillägga, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandberg: Vill man söka grunden till det mindre tillfredsställande tillstånd, hvari enligt mitt förmenande våra allmänna läroverk för närvarande befinna sig, måste man ovilkorligen gå tillbaka till 1849 års olycksbringande cirkulär, hvarigenom trivialskolorna, gymnasierna och apologistskolorna sammanslogos till ett enda läroverk. Med afseende å gymnasierna vill jag uttala min uppfattning, som troligtvis delas af många, att dessa läroverk vid denna tid väsentligen upparbetat sig ur det förfall, hvari de obestridligen befunno sig på 1820-talet. Jag har också mycket större förtroende för reformer och förbättringar, som gå inifrån, från läroverken sjelfva, än för sådana,

som endast komma utifrån genom stadgar och reglementen. Hvad som då, enligt mitt förmenande, borde hafva skett, var utvidgning af apologistskolorna samt inrättande af sådana på ställen, der dylika läroverk icke funnos, så att dessa skolor verkligen kunde meddela, hvad som här talas om, allmän medborgerlig bildning. Då hade icke en sådan förvirring uppstått, som nu eger rum. Nu vill man upprätta särskilda läroverk för allmän medborgerlig bildning, men då hade man redan särskilda läroverk för sådant ändamål. En återgång härtill skulle jag kunna vara med om, och möjligen skulle de femklassiga läroverken kunna fylla denna uppgift. Men hvad jag bestämdt varnar för är att införa en medborgerlig linie vid de läroverk, som hafva att meddela undervisning till inträde vid universiteten och de högre fackskolorna. Vilja vi svenskar bibehålla den aktade ställning, som vi innehafva bland kulturfolken, måste vi hafva qvar ett mindre antal fullständiga läroverk, hvilka hafva till uppgift, icke att meddela medborgerlig bildning, utan att förbereda till inträde vid universiteten och de högre fackskolorna. Hvad särskildt beträffar fördelningen på latin- och real-linie, har denna icke verkat gagneligt, utan skadligt för båda linierna. En annan orsak till det mindre goda tillståndet vid läroverken är de ständiga förändringarne. Förr skref man skolstadgar för sekler, nu gälla de knappt för åratal. Hvad som skrifvits i dag, duger icke i morgon, och man kan säga, att detta kanske mer än något annat bidragit till missnöjet med läroverken. Huru skola läroverken kunna upparbetas till något bättre, då de aldrig få vara i fred. Knappt ett år förgår utan att något nytt stadgas. Om det är förbättringar eller försämringar, kan vara likgiltigt, men man vet aldrig, hvad man har att rätta sig efter.

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

Jag skall icke motsätta mig hvad utskottet föreslagit, men jag kan icke underlåta att ännu en gång lägga mina medbröder i kammaren på hjertat, att de icke slopa de allmänna läroverk, som afse att förbereda till universiteten och de högre fackskolorna, och sammanblanda deras uppgift med meddelande af allmän medborgerlig bildning. Vi hafva nu två linier, latinlinien och reallinien. Skola vi då hafva en tredje linie för medborgerlig bildning? I så fall fruktar jag, att tillståndet skulle blifva sämre än nu.

Jag yrkar bifall till den af utskottet föreslagna klämmen.

Herr Hammarskjöld: Det har under denna debatt flera gånger erinrats om, att frågan redan i Andra Kammaren fallit, och att intresset vid frågans behandling här icke är något annat, än att regeringen skulle få veta, hvad Första Kammaren tänker i saken. Nå, om nu Första Kammaren bifaller hvad dess tillfälliga utskott här föreslagit, får då regeringen verkligen veta hvad Första Kammaren tänker? Utskottet har i sitt betänkande talat om hvarjehanda saker, om indragning af läroverk, om delning af läroverk i gymnasier och andra läroanstalter, m. m., m. m. Om allt detta finnes icke ett ord i klämmen. Om nu kammaren bifaller hvad som står i klämmen, har då kammaren bifallit alla dessa åsigter, som utskottet uttalat i sitt betänkande, eller har kammaren det icke? Ja, icke vet jag, och jag förmodar, att regeringen vet det icke heller. Går jag från hvad som

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

står i motiveringen och ser på hvad som står i klämmen, kan jag icke hjelpa, att jag tycker äfven den sakna den klarhet, som varit önsklig för att regeringen skulle få veta hvad Första Kammaren tänker. Det står nu till exempel strax i början, att man begär en sådan "ändring af nu gällande bestämmelser rörande de allmänna läroverken, att den undervisning, som anses nödig för beredande af en allmän bildning utöfver det af folkskolan meddelade bildningsmåttet," o. s. v. Ja, herr Billing har redan talat om att det finnes två rigtningar i fråga om de allmänna läroverkens förhållande till folkskolan; en del vill hafva folkskolan till bottenskola och de allmänna läroverken till en byggnad, som lägges der ofvanpå. Den andra gruppen vill hafva särskilda läroverk för särskilda ändamål. Kan nu kammaren säga, för hvilkendera meningen kammaren uttalar sig, om den bifaller utskottets utlåtande? Vi skola begära undervisning för beredande af en allmän bildning utöfver det af folkskolan meddelade bildningsmåttet. Det låter nästan, som vi tänkte oss folkskolan såsom bottenskola och de andra läroverken såsom en öfverbyggnad på folkskolan, men säker är jag icke på, om utskottet menat detta, och ännu mindre, om man här i kammaren menar detta eller något annat.

Vidare talas det i klämmen om att den undervisning, hvarom nämnes, må varda inom de allmänna läroverken "tillgodosedd i sådan mån, att densamma, kontrollerad genom en slutexamen, må kunna bereda till inträde i fackskolor och å praktiska lefnadsbanor samt medföra kompetens till vissa statsbeställningar". Ja, jag för min del tror, att studentexamen *är* en sådan examen, jag tror icke, att våra allmänna läroverk afse att bereda annat än allmän bildning. Deras resultat kontrolleras genom en slutexamen, studentexamen. Denna bereder inträde i fackskolor och å praktiska lefnadsbanor och den medför kompetens till vissa statsbeställningar. Men det är naturligen icke denna examen, utskottet menat, utan utskottet har menat något annat, ehuru utskottet skrifvit på sådant sätt, att det passar in på vår nuvarande studentexamen. Jag kan icke hjelpa, att klämmen förefaller mig så affattad, att den icke kan för regeringen medföra något verkligt gagn, någon verklig upplysning.

Det har sagts, att frågan har en utomordentligt stor betydelse. Jag är med utskottet ense derom, jag är icke heller i mina åsigter så fjerran från åtskilligt, som utskottet påyrkat, men jag tycker icke om, att den ena af Riksdagens kamrar i en fråga, som den anser af så stor betydelse som denna, uttrycker sig i orediga och otydliga ordalag, och icke heller att den fattar beslut i en sådan fråga vid denna tid af riksdagen. Denna fråga fordrar långt mera djup, långt mera ingående undersökning och långt mera samlade tankar, än hvad vi för närvarande kunna förfoga öfver, för att kasta fram så lättvindigt beslut om en skrifvelse till regeringen, ett beslut, som, när frågan på allvar kommer åter, kanske skulle kännas ganska generande för oss.

Af dessa skäl yrkar jag afslag på utskottets betänkande.

Friherre Klingspor: Jag skall be att få yrka bifall till det utskottets betänkande, som här föreligger, dock icke derför att jag

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

icke erkänner, att en viss oklarhet kan finnas i sjelfva uttryckssättet, hvilket kan vara olämpligt, men som beror på den outredda ställning, hvari frågan befinner sig, men då jag städse framhållit nödvändigheten af att söka åstadkomma en reform inom elementarläroverken och att söka få en återgång från de öfverdrifter, hvartill läroverksorganisationen bragtes på den tid, då man äflades att få elementarläroverk öfver allt här i landet, så är det naturligt, att jag med sympati mottagit herr Wieselgrens motion och alla de olika framställningar, han deri gjort, hvilka syfta på ett reformarbete, som jag tror skall verka fördelaktigt. Hufvudändamålet är att, i den mån de praktiska yrkena blifva af allt större betydelse, försöka att få ut pojkarna på de praktiska banorna något tidigare än förut och att, såsom herr Rodhe anmärkte, icke behålla i skolorna för många för undervisningen obeqväma exemplar af dem. Utom detta rent praktiska syfte tror jag också, att en reform, gående ut på en begränsning af dessa högre elementarläroverk, skulle verka för staten ekonomiskt fördelaktigt och sätta oss i stånd att tillgodose andra grenar af undervisningen utan att slutsumman af de nuvarande kostnaderna i detta hänseende behöfde ökas.

I afseende å den andra tanken, att grunda den förberedande allmänbildningen oberoende af eller på öfverbyggnader på folkskolan, så erkänner jag, att äfven denna fråga icke förefaller fullt klart utredd, och jag tror, att dithörande frågors behandling i Andra Kammaren preglats af att folkskolelärareintresset der har allt för starka representanter, hvilka möjligen sökt för mycket framhäfva folkskolans betydelse såsom grund för undervisningen, hvarigenom emellertid reformfrågan råkat på sned. Jag instämmer gerna med herr Billing i hvad han sade derom, att en ganska oklar uppfattning är rådande angående folkskolans egentliga betydelse, liksom deri, att en sådan öfverbyggnad på folkskolorna som den nu ifrågasatta skulle verka skadligt på våra elementarläroverk och förderfligt på våra folkskolor. Jag är så mycket mera med härom, som tendensen på senare tiden mycket tyder på att man vill göra folkskolan till något helt annat, än hvad den från början var afsedd till, och jag anser det högst nödvändigt att behålla folkskolan till hvad den är ämnad att vara, eller att utgöra grunden för vårt folks uppfostran till nyttiga arbetare.

För att markera, huru vigtig jag anser folkskolans uppgift vara och huru mycket jag befarar, att öfverbyggnader skulle förrycka densamma och mera tjena ett ensidigt folkskolelärareintresse, säger jag, att jag hellre såge, om den förlades under till exempel landtbruksstyrelsen för att skyddas för "påbyggnader", om en sådan kraftåtgärd ur detta syfte vore nödig.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Sandberg: Då jag sist hade ordet, talade jag för bifall till utskottets kläm, och jag gör fortfarande samma yrkande. Jag anhåller endast att få göra ett tillägg: med ogillande af motiveringen.

Herr Wennerberg: Det är svårt, då man har mycket att säga i en sak och gerna vill säga, om icke allt, så dock det väsentligaste,

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

att känna sig pligtskyldigast tvungen att inskränka sig till det mest nödvändiga.

För en tid sedan förelågo fyra motioner om reformer af läroverken. Jag satte mig in i samtliga dessa, tänkande, att Andra Kammaren i anledning deraf skulle gå in på en skrifvelse till Kongl. Maj:t, och vi således äfven i Första Kammaren få tillfälle att behandla alla dessa motioner. Så har nu icke skett. Andra Kammaren har befriat oss från besväret med tre af dessa; det återstår dock en, som aflemnats i Första Kammaren, och denna är af allesammans den minst radikala, men tillika måhända den mest sväfvande. Då man har ett föremål att kämpa emot, som liksom saknar tillräcklig corpus för att kunna såras, är det vanskligt nog att *anfalla*.

En tanke har föresväfvat alla dessa motionärer: det är behofvet af en större allmän bildning, eller såsom det också stundom heter: "medborgerlig bildning". Ordet är hemtadt från vår skolstadga, der läroverkens uppgift säges vara "att utöfver omfånget för folkskolans verksamhet meddela en medborgerlig bildning" jemte en vetenskaplig. Deri ligger alldeles otvetydigt, att skolstadgan anser folkskolan redan hafva börjat denna allmänna medborgerliga bildning, och till en viss grad lemnar hon ock denna någorlunda färdig från sig, det vill säga fullständig med afseende på de insigter, som folkskolan *kan* lemna. Den innebär kunskapen att läsa innantill, skrifva och räkna samt att hafva reda på de första grunderna i kristendom, historia och geografi; det är bottnen för den medborgerliga bildningen, och jag vill gå så långt att påstå hvarje steg härutöfver vara ett steg taget till en *annan* bildning, den vetenskapliga. Denna medborgerliga bildning är den, som de fleste af våra ledamöter i Riksdagen nöja sig med. Med stöd af densamma har den enskildes fallenhet, förmåga och vilja att sätta sig in i det medborgerliga lifvets väsentligaste kraf för honom varit tillräcklig, och jag vill icke råda hvilken *vetenskapligt* bildad man som helst att täfla med en sådan i medborgerlig bildning, sådan som skolstadgan har menat dermed. Att man kan vara allmänt bildad utan att vara vetenskapligt eller konstnärligt bildad, och att man kan vara medborgerligt bildad utan att också vara någotdera af dem, det visar tillräckligt vårt statslif och vår sociala sammanlefnad. Grunden är för alla lagd i folkskolans bottenämnen, och de, som vilja försöka att taga bort denna och bringa den in in i våra läroverk på annat sätt, än folkskolan kan göra, de hafva misstagit sig. Det står icke till att skjuta undan den första grundläggningen, som är den väsentliga, som alltid måste finnas.

Då man nu vill hafva en ytterligare medborgerlig bildning, en högre sådan, så är nödvändigt, i synnerhet om man vill derom besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t, att veta, hvad medborgerlig bildning är. Det är otroligt svårt att gifva en definition på allmän bildning — mycket lätt på vetenskaplig bildning — sådan som alla vetenskapligt och icke vetenskapligt bildade i en stat måste hafva eller önskvärdt vore, att de hade. Detta är nu den vigtiga frågan, som måste blifva afgjord: hvad innebär detta uttryck "medborgerlig bildning" för dem, som vilja hafva en högre sådan, och önska, att deri skall

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

lemnas undervisning vid våra läroverk? — Ja, en sådan *kan* lemnas der, och det är icke fråga om, att icke skolstadgan också dragit försorg derom. I de första klasserna läses intet annat än sådant, som är nyttigt för hvilken medborgare som helst, och de, som gått igenom dem och sedan vilja afgå, hafva verkligen fått en något högre medborgerlig bildning eller kunna sjelfva förskaffa sig en dylik genom fortsatt flit. Vilja de ej, blir detta ej skolans fel. De liknöjda hafva snart nog glömt bort äfven hvad de lärt i folkskolan. — Men öfver dessa klasser finnas ännu andra, som skulle kunna lemna en än högre medborgerlig bildning än denna; ja, då har man redan kommit in på den *vetenskapliga* bildningen. Den skadar icke den medborgerliga, och den står öppen för alla; det finnes icke en svensk medborgare, som icke har rättighet att begagna sig af tillgången dertill. Vill man nu gå ett steg längre och säga: det behöfves dock en annan bildning för dem, som icke vilja blifva direkt statens tjenstemän, men komma ut i det allmänna lifvet och der få någon sysselsättning på grund af högre insigter, då har vår motionär i denna kammare varit så vänlig mot de nuvarande läroverken, att han icke gjort såsom en för öfrigt honom mycket nära stående motionär i Andra Kammaren, som vill kasta bort en hel massa af våra läroverk, som nu arbeta för den vetenskapliga bildningen, och i stället af dessa bilda sådana för den medborgerliga. Nej, vår motionär vill behålla dem, men tillika göra dem passande för den allmänt medborgerliga bildningen. Men hvad innebär detta? Det innebär påtagligen, att man vill bilda en ny linie vid våra läroverk. Vi hafva sett, hvilken trängsel i början rådde mellan den reala och den humana linien, och huru de så småningom efter många svårigheter jemkat sig tillsammans och nu bättre förlikas, trots det omtalade "allmänna missnöjet". Att något sådant icke finnes, bevisas faktiskt deraf, att våra läroverk äro öfverbefolkade och lemna en särdeles god undervisning från den första klassen till den sista. Men, vill man verkligen, att vissa lärjungar slutligen skola taga en ny, så kallad medborgerlig examen, efter att hafva fått en undervisning, som gör dem mera insigtsfulla såsom medborgare, då duga, jag säger det rent ut, icke våra nuvarande lärare. Ty det är icke skolan, som gifver en grundlig medborgerlig bildning, det är lifvet, och det ensamt har visat sig dertill tillräckligt kraftigt. Vill jag nu hafva en annan och högre medborgerlig bildning än den, som *kan* gifvas i de lägre klasserna vid läroverken, så måste jag också hafva andra lärare, lärare, som sjelfva äro praktiskt dugliga i det allmänna lifvet och som kunna göra den sista insatsen af medborgerlig, insigtsfull undervisning. Endast under detta vilkor kan jag för min del finna förslaget gagneligt; men liksom vi hade en motion i Andra Kammaren, som ville kullstöta all vetenskaplig bildning i vårt land, skulle man lätt nog äfven på detta sätt kunna få fram en reform, som i mindre skala gjorde samma skada genom att rubba hvad som allaredan finnes färdigt och visat sig såsom dugligt. Att nu komma fram med särskilda bevis för mitt påstående finner jag alldeles origtigt vid denna sena timme af Riksdagen och denna sena tid på dagen. Men jag skall nöja mig med en förnyad erinran derom, att då man

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

vill skrifva till Kongl. Maj:t i ett så vigtigt ärende som en reform af våra läroverk, måste man tänka sig för, så att man icke skrifver annat, än hvad man i framtiden kan och vill stå för.

Och hvad säger utskottet sjelft, som tillstyrker en sådan skrifvelse? "Utskottet har så mycket hellre så tillvägagått, som utskottet känt sig öfvertygadt, att frågan ännu icke föreligger i det utredda skick, att det skulle vara möjligt för Riksdagen i densamma besluta, derest detta beslut, såsom skäligt är, skulle stödja sig på en allsidig granskning af det vigtiga och i så många rigtningar ingripande ärendet." Huru utskottet kommit till sin kläm efter ett sådant uttalande, vet jag icke. Det är fullt sant, hvad utskottet i de citerade orden säger. Motionären har icke tillräckligt nära bestämt sitt syfte, icke tillräckligt utredt alla de svårigheter, som, innan syftet kan ernås, måste undanrödjas. Motionen är välmenande, men sväfvande, och borde derför enligt min tanke utskottet hafva stannat vid ett afslag eller också vid något lika sväfvande. Men det har utskottet icke gjort. Utskottet framlägger dock här ett förslag till Riksdagens antagande, och detta innehåller ganska kinkiga saker. Utskottet vill hafva framställdt "förslag till sådan ändring af nu gällande bestämmelser rörande de allmänna läroverken, att den undervisning, som anses nödig för beredande af en allmän bildning utöfver det af folkskolan meddelade bildningsmåttet, måtte varda inom dessa tillgodosedd i sådan mån, att densamma" o. s. v. Denna fordran är icke liten, men det märkvärdiga är de sista orden i klämmen: den skall kontrolleras "genom en slutexamen, som må kunna bereda till inträde i fackskolor". Detta står fritt redan nu. Vill någon gå till fackskolorna, så kan han allt efter dessas fordringar för inträde nöja sig med de kunskaper, som meddelas i de lägre klasserna, från och med den tredje till den sjette, och dertill behöfves ingen särskild examen.

Men låt mig nu framhålla en annan sak, som för litet hvar, som har barn eller har varit lärare vid läroverken, ligger helt nära att bedöma. Tror kammaren, att en yngling, som, låt vara med ringa begåfning, arbetat sig fram till sjette klassen, ehuru han af ett fortsättande antagligen icke skall hafva någon synnerlig vinning för sin framtid, stannar der? Nej, han släpar sig igenom till studentexamen, och vill han sjelf icke, är fåfängan hos föräldrarne ofta så stor, liksom samma fåfänga drifvit honom in i skolan, att de låta honom fortfarande gå der. Jag tror således icke, att denna nya examen skall blifva af någon betydelse för den sak, som man sträfvar för, men af en ganska stor och vådlig betydelse för de läroverk, som vi redan hafva. Jag kan emellertid lätt tänka mig, att motionären och utskottet haft en medkänsla för den s. k. högre medborgerliga bildningen; den har jag visserligen icke något emot, men jag får ännu en gång påpeka, att denna kommer icke genom lexläsning i skolan, utan genom arbete i lifvet, och allra minst stärkes den, om man icke får lärare, som äro synnerligen praktiska och således väl egnade att meddela sin erfarenhet till lärjungarne. I sjette klassen äro lärjungarne redan så pass försigkomna, att de tänka på hvad de vilja

blifva; om de då få undervisning af samma beskaffenhet, som de fått i fjerde och femte, äro de redan inne på den vetenskapliga vägen och vilja nog icke gerna stanna före studentexamen, och jag undrar verkligen icke derpå.

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

Frågans ställning är nu denna: i fall Första Kammaren biträder skrifvelseförslaget, skall Andra Kammaren, när ärendet kommer dit, sannolikt icke gå in derpå, då den redan förkastat sina egna motioner om en skrifvelses aflåtande, deribland en, som stod herr Wieselgrens mycket nära. Det är således ingenting annat här i fråga än afgifvandet af en opinionsyttring från Första Kammarens sida. En dylik har dock en icke obetydlig vigt. Mycket beror på stämningen hos den man, som skall sköta saken. Det kan ju hända, att han anser något kunna framkomma och lemnas till Riksdagen; jag blott beklagar då, att den kläm, som utskottet gillat och som nu är i fråga att af Första Kammaren bifallas, är allaredan så hårdt tilldragen, att vill man låta denna vara olöst, så har man mycket svårt att undgå skada för de allmänna läroverken.

Jag skall icke längre uppehålla kammaren. För min del vill jag icke tillråda kammaren att afsända skrifvelsen.

Herr Säve: Jag begärde ordet med anledning af den kritik, herr Hammarskjöld gjorde mot utskottets kläm. Han framhöll, att af denna kläm alls icke framgick, huru vi i utskottet tänkt oss förbindelsen mellan folkskolan och de allmänna läroverken, och att det möjligen kunde framgå ur klämmen något sådant, som att vi i utskottet omfattat den mening, som fått sitt uttryck i en uti Andra Kammaren väckt motion, gående ut derpå, att folkskolan skulle blifva grundläggande för den praktiska bildningens linie, samt de allmänna läroverken ordnas så, att de blefve en öfverbyggnad för nämnda skolor. Jag vill då fästa uppmärksamheten på hvad utskottet anför på sid. 8; det framställer der en kritik af det utaf herrar Berg och Hammarlund framstälda förslaget. "Genom den af herrar Berg och Hammarlund förordade organisationen", säger utskottet, "skulle striden mellan flertalets och fåtalets intressen införas i folkskolan". Jag behöfver icke uppläsa de följande raderna; de styrka ytterligare hvad jag nu sagt. Hvad angår klämmen, berör den icke folkskolan på annat sätt, än att den framhåller såsom önskligt, att en allmän bildning utöfver det i folkskolan gifna måttet måtte i läroverken meddelas, men den säger också, att den vetenskapliga bildningen bör i läroverken tillgodoses. Jag upprepar således, att om man vill läsa klämmen såsom den är, skall man ej kunna finna, att utskottet på något sätt deri gifvit uttryck åt sympatier för det af herrar Berg och Hammarlund framstälda förslaget. Herr Hammarskjöld framhöll också den enligt hans åsigt i slutet af klämmen framträdande otydligheten i fråga om den slutexamen, som skulle komplettera undervisningen å den praktiska linien. Det förefölle, som om utskottet velat göra den liktydig med studentexamen. Men att detta icke kan hafva varit meningen, framgår tydligen, då man ställer klämmen i samband med motiveringen. För öfrigt vill jag fästa uppmärksamheten på talarens

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

eget yttrande till statsrådsprotokollet 1887, då han förordade en dylik examen som den af oss föreslagna med den antydan, att denna examen skulle kunna gälla såsom kompetens för inträde i en mängd verk och inrättningar, fastän han ansåg, att *denna* fråga *då* icke förelåg till afgörande.

För öfrigt ber jag få fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att hvad utskottet här uttalat måste ställas i samband med de yrkanden, som uti motionerna i Andra Kammaren blifvit framstälda. Motionären inom vår kammare har ju med sin motion velat framhålla *en* sida, som han icke ansåg vara tillräckligt framhållen af de öfriga motionärerna. Han berör äfven i motiveringen till sin motion motionerna i Andra Kammaren, och vi hafva i utskottets utlåtande icke kunnat undgå att framhålla detta. Vår motiverings korthet har berott på, att utskottet icke velat besvära kammarens ledamöter med en alltför lång motivering i ett ämne, hvaruti förut så mycket talats och skrifvits. Klämmen, sådan den nu är, förefaller mig fullkomligt tydlig och klar. Utskottet har uti denna velat uttala en önskan, att den praktiska bildningens kraf bättre än nu måtte blifva tillgodosedda i de allmänna läroverken och att, liksom motionärerna i Andra Kammaren äfven yrkat, denna bildningslinies undervisning måtte pröfvas och kontrolleras genom en slutexamen.

Jag får upprepa mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Rodhe: Då jag yrkade bifall till utskottets förslag, förutsatte jag, att det icke skulle kunna komma att antagas af Andra Kammaren, utan att det blott vore fråga om en opinionsyttring från Första Kammaren. Men jag föreställde mig, att en sådan opinionsyttring skulle kunna vara värdefull för regeringen, som derigenom skulle kunna finna, att äfven inom Första Kammaren liksom bland allmänheten opinionen går i den rigtning, som utskottet nämnt.

Man har förebrått utskottet, att det föreslagit någonting alltför sväfvande, men å andra sidan har nyss framhållits, att utskottets förslag vore alldeles för ingående och genomgripande. Det torde väl af dessa motsatta omdömen kunna dragas den slutsatsen, att utskottet hållit den rätta medelvägen och föreslagit hvad under nuvarande förhållanden kunnat föreslås, det enda, som för närvarande kan genomföras i fråga om reform inom läroverken. Den reform, som utskottet föreslagit, kan genomföras, utan att läroverkens organisation på något väsentligt sätt rubbas. Då jag för min del är lifligt öfvertygad om, att denna enkla reform skulle vara till läroverkens gagn och äfven utöfva gagn i rent socialt hänseende, kan jag icke annat än vidhålla mitt yrkande på bifall till utskottets förslag.

Herr Wieselgren: En talare på kronobergsbänken hade nyss ett anförande, om hvilket jag väl skulle kunna säga, att "han talade efter den vishet, som honom var gifven", men att han i åtskilligt "var svår att förstå." Jag skulle icke kunna, äfven om jag ville, på annat sätt återgifva slutsumman af hans anförande, än att allt är bra såsom det är, och att med någon förändring med våra läroverk icke

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

gerna något bättre kan vinnas. Jag kan ju verkligen förstå en sådan uppfattning hos den man, i hvilken vi vörda ledaren af vårt undervisningsväsende under en lång följd af år; det är klart, att den, som i så mägtig mån som han påverkat vår läroverksorganisation, icke gerna skall vara i stånd att se frukten häraf på alldeles samma sätt som en allmänhet, för hvilken icke alla detaljer i detta konstrika verk ligga så klart i dagen som för honom. Men han må säga hvad han vill — det är dock ett faktum, att hos allmänheten råder missnöje och ett ganska grundadt missnöje med anordningen af undervisningen inom de allmänna läroverken. Det framkallas helt naturligt af den dualism i uppgifter, som dessa läroverk hafva sig anförtrodd. Man har alltmer kommit till klarhet om, att det icke utan olägenheter för båda går för sig att under samma läsordning utbilda ungdomen dels för uppgiften att vara en förbindande länk emellan vår lärda forntid och den framtid, som skall i samma syfte som den arbeta för samhällets utveckling, men dels och på samma gång för det praktiska lif, hvilket hufvudsakligen intresserar den stora allmänheten och som naturligtvis har rätt att fordra att utan onödig uppoffring af tid och penningar få sitt bildningsbehof tillfredsställdt. Dessa två uppgifter hafva våra allmänna läroverk icke någonsin mägtat fylla; man har så småningom blifvit derom allt mera öfvertygad. Långt ifrån att såsom den ärade talaren se ett bevis på allmänhetens tillfredsställelse med läroverken deruti, att de äro öfverfylda, ser jag och många med mig deri ett sorgligt bevis på, att dessa läroverk icke äro så ordnade, som de borde vara; och jag lemnar lugnt åt den stora mängdens sunda omdöme att i detta fall skilja oss emellan. Ty den allmänhet, hvars barn till så stor del uppfylla våra läroverk, har ändtligen lärt sig förstå, att dessa barn, trots sin fleråriga skolgång, dock aldrig der komma till någon verkligt afslutad bildningskurs, aldrig undervisas med afseende på hvad för dem skulle vara nyttigast och bäst, utan att de få gå med *andra* ett stycke på vägen, så långt de orka, derefter de få nöja sig med hvad de sålunda fått, delar af för andras bästa anordnade pensa — och derför är det som denna allmänhet klagar och är missnöjd. Väl är det sant, att en fjerdedel af lärjungaflocken går hela skolan igenom, men icke ens alla dessa göra det med den båtnad för sig sjelfva och landet, som önskligt vore, enär de göra det mera af yttre än inre grunder. Också inom lärarecorpsen har alltmer utvecklat sig en bestämd öfvertygelse i detta stycke. Jag tillåter mig erinra om de ganska upplysande uppsatser och broschyrer i detta ämne, som under senare tiden sett dagen, och der det alltmer bestämdt yrkas, att det måtte anordnas en mera afslutande bildningskurs för dem, som icke afse att inträda på den lärda banan, utan ärna gå ut i det praktiska lifvet vid 15—16 års ålder. Lärarne sjelfve hafva måst säga sig, att det är misshushållning med denna ungdoms tid och krafter att låta dem gå i läroverken två, tre, fyra år längre, än nödigt varit. Det är ett förslösande af andligt kapital, åtminstone en dålig vård af det kapital, som det praktiska lifvet väntar att få taga i användning; ty dess intressen trädas för nära, om man för ifrågavarande

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverks-reform. (Forts.)

ungdom utsträcker skoltiden utöfver hvad de verkliga behofven skulle kräfva.

Man har i de läroverksmotioner, som vid denna riksdag förekommit, sett ett attentat mot den lärda bildningen. Hvad är det, mine herrar, som har gjort, att den lärda bildningen i våra skolor under en följd af år varit utsatt för så häftiga angrepp från allmänhetens sida och från en icke obetydlig grupp äfven inom Riksdagen? Jo, helt enkelt det förhållandet, att den lärda bildningens intressen fått sig tilldelade större afseende vid våra läroverk, än hvad den stora allmänheten anser borde dem med rätta tillkomma. Det är det, som framkallat angreppen. Det är en berättigad omtanke om den stora mängdens, de trefjerdedelarnas, intresse, som framkallat angreppen mot ett för starkt tillgodoseende af den återstående fjerdedelen. Om man löste det band, som vid hvarandra fjettrar dessa skilda flockar — hvilken anledning skulle man sedan hafva att befara fortsatta angrepp mot anordningar för tillgodoseendet af den lärda bildningen? Det är så långt ifrån, att en sådan framställning, som här föreligger, skulle vara till skada för denna, att jag tvärtom vågar påstå, att den vore till densammas största fördel; ty i samma ögonblick den stora mängdens, de tre fjerdedelarnes, intresse blir tillgodosedt, skall allmänheten sakna hvarje anledning att fortsätta den långa striden mot den lärda bildningens kraf. Det är ju i grunden icke emot dessa, man rigtat sig, utan emot deras inkräktande på allmänbildningsintresset vid undervisningen inom läroverken. Låt hvar få sin del af dessa — och det bör inträda ett fridens tillstånd mellan de hittills stridande parterna.

Det har sagts, att den motion, jag i ämnet afgifvit, skulle vara sväfvande. Ja, jag skulle vara bra besynnerligt "konstruerad", om jag skulle vilja bestrida det. Kammaren torde ju erinra sig, under hvilka förhållanden motionen tillkom. En liten obetydlig motion i läroverksfrågan väcktes vid riksdagens början i Andra Kammaren. Den framkallade emellertid en annan och denna efter någon tid en tredje — helt oförmodadt sågo vi oss på detta sätt stälda framför den omfattande och svåra frågan om en skolreform, hvilken fråga antagligen skulle någon gång under riksdagens lopp öfverlemnas till äfven Första Kammarens pröfning. För de många inom kammaren, som egde intresse för skolfrågan, måste det dock vara af vigt, att någon anledning gåfves kammaren att i tid tillsätta det utskott, hvilket skulle få sig uppdraget att förberedelsevis behandla frågan, och hvilket ju borde ega rådrum att genom inbördes öfverläggningar bestämma den ställning, de kunde finna sig böra intaga. Det var derför min motion väcktes. Den ville icke betraktas såsom annat än ett supplement till en af de motioner, som i medkammaren framlagts. Sedermera har ju frågan inträdt i ett helt annat stadium, när nemligen de motioner, som väckts i Andra Kammaren, der blefvo afslagna och således aldrig kunde komma hit. Då uppstod fråga inom utskottet, huru man under sådana förhållanden borde tillvägagå. Vi visste väl icke, då vi bestämde formen för vårt betänkande, huru utgången af Andra Kammarens förhandlingar i ärendet skulle blifva; men vi in-

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

sågo, att den mängd af olika meningar, som inom vederbörande utskott gjort sig gällande, måste komma att söndersprånga frågan allt för mycket, för att det gerna skulle blifva möjligt för Första Kammarens utskott att så i Riksdagens sista timme framlägga något mera detaljeradt förslag för kammaren. Derför samlade sig utskottet omkring det önskningsmål, som efter dess öfvertygelse var *allmänt*, det nemligen att få till stånd en genom en afslutande examen kontrollerad undervisning för den del af läroverkens studerande ungdom, som afser att vinna utbildning för det praktiska lifvet och icke ernar fullfölja sitt bildningsarbete ända upp i de högsta klasserna. Häraf bestämdes utskottets "kläm".

Det är dock sant, att frågan numera icke kan leda till något resultat. Äfven om Första Kammaren skulle bifalla utskottets framställning, kan dock Andra Kammaren icke gerna antagas svara *ja* till en hemställan, hvilken den nyss besvarat med *nej*. Skulle Första Kammaren bifalla utskottsbetänkandet, kommer således ändå ingen underdånig skrifvelse till stånd. Allt bemödande, man gjort sig för att uppvisa otydligheten af den föreslagna skrifvelsen, har således varit ändamålslöst; det har ock i någon mån uppvägts af andras bemödanden att visa, hurusom utskottet skrifvit alldeles för stramt. Något intresse att bemöta vare sig den ena eller andra uppfattningen kan ju icke nu föreligga. Frågan är blott den: har Första Kammaren sympati för en åtgärd i den förordade rigtningen eller har kammaren det icke? Om kammaren har det, bör det rigtigaste uttrycket derför vara ett bifall till förslaget; har kammaren ingen sympati derför, är ett afslag naturligt.

För egen del ber jag att få ansluta mig till dem, som yrkat bifall till utskottets förslag.

Herr Törnebladh: Jag skulle icke hafva yttrat mig vidare i denna fråga, om jag icke uppkallats af hvad den siste talaren sagt.

Det är icke sagdt, att, om man röstar afslag på föreliggande betänkande, man derför icke har några sympatier för att frågan om den medborgerliga bildningens ordnande skall tagas närmare i öfvervägande. Tvärtom kan man mycket väl säga, att man önskar, att den må kunna tagas i öfvervägande under andra förhållanden.

Jag vill i förbigående anmärka, att, om allmänheten önskar någon förändring i detta afseende, dess önskningar i allmänhet äro mycket svåra att tillfredsställa. Allmänhetens egentliga önskan är, att den vill hafva läroverken så nära sin port som möjligt, så att den har tillfälle att välja det ena eller det andra, och i samma ögonblick man skiljer läroverken för mycket åt, blir allmänheten missnöjd dermed, liksom med mycket annat.

Kärnpunkten i denna diskussion har verkligen blifvit sammanfattad af den föregående talaren, då han sade, att den motion, han väckt, är egentligen ett supplement till de andra motionerna. Dessa motioner finnas icke mera; alltså bör icke heller supplementet finnas.

Herr Billing: Ordföranden för det tillfälliga utskottet slutade sitt anförande med att säga: har kammaren sympatier för den rigt-

Ifrågasatta åtgärder för genomförande af en läroverksreform. (Forts.)

ning, i hvilken utskottets förslag går, röstar kammaren *ja*, har kammaren icke sådana sympatier, röstar kammaren *nej*. Detta yttrande var det, som föranledde mig att begära ordet, derför att jag anser denna framställning icke vara rigtig för att klargöra situationen här. Då jag yrkade afslag å skrifvelsen, skedde det under starkt betonande, att jag hade sympatier för den tendens, som gör sig gällande i utskottets framställning. Och i liknande rigtning hafva öfriga talare, som yrkat afslag, uttalat sig. Jag anser således, att oaktadt man har sympatier för den tendens, som här gör sig gällande, kan och bör man rösta afslag på utskottets framställning.

Till hvad jag sagt förut vill jag lägga det, att, då ett bifall till utskottets framställning icke skulle hafva annan betydelse än att vara en opinionsyttring, det förekommer mig vara besynnerligt, om Första Kammaren vill afgifva en sådan opinionsyttring, då vi säkerligen icke, hvarken den ene eller den andre, hafva klart för oss för hvad vi uttala en opinion genom att bifalla utskottets förslag.

Jag vidhåller mitt yrkande på afslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemstält skulle bifallas, dels, af herr *Sandberg*, att kammaren, med ogillande af utskottets motivering, skulle godkänna det slut, hvartill utskottet kommit, och dels att utskottets hemställan skulle afslås.

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner jemlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraproposition dervid antagits bifall till utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemstält i utlåtandet n:o 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—49;
Nej—28.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial:

n:o 79, angående statsregleringen för år 1897, och

n:o 80, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående väckta motioner om pension åt aflidne registratorn i justitieombudsmansexpeditionen Oriel Otto Afzelii enka; samt

lagutskottets memorial n:o 81, i anledning af dels återremiss, dels skiljaktiga beslut i vissa delar af lagutskottets utlåtande n:o 72, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866, lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 och lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875, dels ock väckt motion angående ändring i förordningen angående hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 augusti 1881.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 9,56 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.